

Latvijas Universitāte

Bakalaura darbs

Rīga 2009

LATVIJAS UNIVERSITĀTES
FILOLOĢIJAS UN MĀKSLAS ZINĀTŅU FAKULTĀTES
LATVIEŠU UN VISPĀRĪGĀS VALODNIECĪBAS KATEDRA

Iespraudumi latviešu literārās valodas lietišķajā paveidā

Bakalaura darbs

Autore – **Laura Rituma**
Latvijas Universitātes
Filoloģijas un mākslas zinātņu fakultātes
Baltu filoloģijas bakalaura
studiju programmas nepilna laika neklātienes
4. kursa studente

Zinātniskā vadītāja – Inta Urbanoviča

Rīga 2009

Satura rādītājs

Anotācija latviešu valodā un angļu valodā, atslēgvārdi	4
Saīsinājumi un apzīmējumi	5
Ievads	6
1. Iespraudumi latviešu valodā	9
1.1. Terminu lietojums iespraustu vienību raksturošanā	10
1.2. Iespraudumu struktūra	12
1.3. Teikuma izpratne mūsdienu sintaksē	15
2. Latviešu literārās valodas lietišķais paveids	18
3. Iespraudumi lietišķajos tekstos	21
3.1. Iespraudumu jēdzieniskā nozīme	24
3.2. Iespraudumu struktūra	25
3.2.1. Iespraustas predikatīvas vienības ar pilnu struktūras shēmas realizāciju	27
3.2.2. Iespraustas predikatīvas vienības ar nepilnu struktūras shēmas realizāciju ..	28
3.2.3. Iespraustas sekundāri predikatīvas vienības	32
3.2.3.1. Iesprausts divdabja teiciens	33
3.2.3.2. Gramatiski saskaņoti paskaidrojoši vārdi un vārdu grupas	35
4. Iespraudumi lietišķajā paveidā valodas kultūras aspektā	36
Secinājumi.....	39
Izmantotā literatūra.....	41
Pielikumi.....	43

Anotācija

Iespraudumi latviešu literārās valodas lietišķajā paveidā

Darba mērķis ir pētīt iespraudumu lietojumu latviešu valodas lietišķajā paveidā, īpašu uzmanību pievēršot to struktūrai, lai noskaidrotu iespraudumu vietu sintaksē. Tradicionāli tie uzskatīti par vienkārša teikuma sastāvdaļu neatkarīgi no to struktūras. Mūsdienu sintakses izpratne par teikumu ļauj pārskatīt šo uzskatu, darba autore izvirza hipotēzi, ka visi iespraudumi tiek veidoti pēc teikuma struktūras shēmas. Vairumā gadījumu iespraudumu struktūras shēma ir reducēta, tomēr, atjaunojot sākotnējo struktūras shēmu, var parādīt, ka visi iespraudumi lielākā vai mazākā mērā saglabājuši predikativitāti.

Atslēgvārdi: iespraudums, latviešu literārā valoda, lietišķais paveids, teikums, struktūra, redukcija.

Annotation

The Insert Constructions in Official Business Style of the Latvian Language

The purpose of this work is to study the use of the insert constructions in the official business style of the Latvian language to find out the place of the insert constructions in syntax. Traditionally they are considered as a part of the simple sentence, regardless of their structure. Modern syntax's understanding of the sentence allows reconsider this view, the author puts forward the hypothesis that all insert constructions are created by the structural sentence pattern. In most cases, the structural pattern is reduced, however, restoring the original structure pattern, it can be shown that all the insert constructions more or less has retained the predicativity.

Keywords: insertion, Latvian language, official business style, sentence, structure, reduction

Saīsinājumi un apzīmējumi:

lpp. – lapaspuse

MK – ministru kabinets

MLLVG – Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatika

not. – noteikumi

PTS – Pareizrakstības tabulas un shēmas

sk. - skatīt

t.sk. – tai skaitā

u.c. – un citi

u.tml. – un tamlīdzīgi

VPSV – Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca

[ ] – kvadrātiekvās likti iespraustas vienības reducētie elementi, kurus iespējams atjaunot

IEVADS

Latviešu valodā teikumā var tikt iekļauti vārdi, vārdu savienojumi vai pat veseli teikumi, kas izteiktajam saturam piešķir dažādas papildu nozīmes, sniedz paskaidrojumu, precizējumu. Tradicionāli sintaksē šos vārdus, vārdu savienojumus un teikumus sauc par iespraudumiem, bet ne tikai. Daļai iespraudumu ir lietots termins „iestarpinājumi”, mēģinot iedalīt iespraudumus pēc funkcijas, tomēr līdz šim tas nav konsekventi izdevies, tāpēc darba autore izmanto tikai terminu „iespraudumi”. Kā īpaša iespraudumu grupa tiek šķirtas paskaidrojošās vārdu grupas ar ievadītārvārdu. To funkcija un pazīmes ir skaidri definētas, tāpēc šis termins darbā arī tiek lietots.

Iespraudumi var parādīt autora subjektīvu attieksmi pret teikuma saturu, piešķirot apgalvojuma, apstiprinājuma, šķietamības, iespējamības, pieļāvuma u.c. nozīmi. Iespraudumi var parādīt autora emocionāli ekspresīvu attieksmi pret teikuma saturu, paužot pārsteigumu, izbrīnu, sajūsmu, apmierinātību u.c. Iespraudumi var tuvāk paskaidrot visu teikumu, kādu teikuma daļu vai tikai kādu teikuma locekli, sniedzot autora paskaidrojumu, kas ar to domāts, nosaukto vienību precizējumu, konkretizējumu. Autors vai runātājs šādā veidā cenšas padarīt teikumu semantiski ietilpīgāku.

Minētās attieksmes vai paskaidrojumus varētu paust atsevišķā teikumā, bet tādā gadījumā neveidotos saturiski vienots teksts, papildus nozīmes un paskaidrojumi novērstu uzmanību no galvenā satura. Tāpēc iespraudumi iekļauti teikumos, kuru saturu tie semantiski papildina, un tiem izmantots pēc iespējas īss formāts. Plašāk izvērsti mēdz būt iesprausti paskaidrojumi par teikuma saturu – tos var veidot arī vairāki teikumi, kas iekļauti pamatteikumā. Ar terminu pamatteikums darba autore saprot teikuma daļu bez iesprauduma, tas ir saturiski un sintaktiski patstāvīgs teikums.

Cilvēka attiecības ar citiem cilvēkiem, uzņēmumiem, valsts institūcijām regulē, uztur, reģistrē virkne dokumentu, tie ietekmē katra cilvēka ikdienu. Cilvēka attiecības ar darba devēju un citiem darbiniekiem regulē valsts izdoti likumi un noteikumi, darba vietas iekšējie noteikumi. Darba attiecību gaitā tiek izveidoti dažādi dokumenti, piemēram, iesniegumi, rīkojumi, izziņas u.c. Cilvēka dzīves veidu ārpus darba ietekmē dažādi pakalpojumi, kurus viņš regulāri saņem no uzņēmumiem, un šo pakalpojumu saņemšanu un apmaksu regulē ne tikai valsts likumi un noteikumi, bet arī privāti līgumi. Dažreiz cilvēks spiests iesaistīties konfliktsituācijā, kuru pats nespēj atrisināt, tāpēc ir nepieciešama tiesvedība, kas sniedz situācijas likumisku atrisinājumu. Tādējādi cilvēkam nākas iepazīties ar dokumentiem, kas tiesas procesu regulē, kā arī jāiesniedz dokumentus, lai tiesas procesu uzsāktu, tāpat jāsaprot procesa gaita un rezultāts, kas viss tiek fiksēts dokumentos. Visās iepriekš minētajās cilvēka

dzīves sfērās dokumentiem laika gaitā ir izveidojusies vienota stila valoda, tradicionāli runā par lietišķo paveidu. Tam raksturīgs arī lakonisms un līdzekļu ekonomija, tāpēc lietišķā paveida tekstos sastopami arī dažādi iespraudumi. Tiesa, pats lietišķais paveids jau norāda uz lietišķumu un neitralitāti, tāpēc lietišķajā paveidā izpaužas tikai viena no iespraudumu funkcijām – paskaidrojošā.

Darba mērķis ir pētīt iespraudumus dažādos lietišķā paveida tekstos dažādos aspektos. Pirmkārt, iespraudumi aplūkoti pēc to nozīmes, raksturojot arī kāda veida iespraudumi visbiežāk lietoti un kādos dokumentos sastopami. Otrkārt, iespraudumi aplūkoti pēc to struktūras. Tā kā iespraudumu pamatā tomēr ir konkrēta attieksmes paušana vai paskaidrojuma sniegšana, kas mūsu apziņā izsakāma ar atsevišķu teikumu, darba autore pieņem, ka visi iespraudumi atbilst teikumam, kas, iesaistīts citā teikumā, saglabā predikativitāti, un tāpēc liela daļa iespraudumu ir līdzvērtīgi salikta teikuma daļām. Darbā izmantota aprakstoša un analizējoša metode, piemēru analizēšanai izmantota arī transformācijas metode.

Darbs veidots četrās nodaļās. Pirmajā nodaļā aprakstīts, ko ar iespraudumu tradicionāli saprot sintaksē, kādus terminus lieto, kāda ir to jēdzieniskā nozīme un kādas attieksmes iespraudums veido ar pamatteikumu. Tradicionālajā sintaksē daļa iespraudumi jau ir skatīti kā teikumi, šajā nodaļā minēti arī mūsdienu sintakses pētītāju norādījumi par iespraudumiem kā salikta teikuma daļām. Ar terminu „mūsdienu sintakse” darba autore saprot sintakses teorētisko pētījumu un atziņu kopumu no pagājušā gadsimta septiņdesmitajiem gadiem līdz šim brīdim. Būtiski jaunu pieeju pirmais veidoja Jūlijs Kārklīšs, tālāk šo sintakses teoriju izstrādāja Inta Freimane, un turpina izstrādāt un attīstīt citi valodnieki. Atsevišķa apakšnodaļa veltīta teikuma un tā struktūras izpratnei mūsdienu sintaksē, jo tam ir liela nozīme arī iespraudumu struktūras izpratnei. Otrajā nodaļā pamatots terminu „paveids” un „stils” šķīrums, aprakstīti lietišķā paveida galvenie dokumentu žanri, kā arī aprakstītas lietišķā paveida galvenās pazīmes. Trešajā nodaļā minēti lietišķā paveida iespraudumu konkrēti piemēri, lai raksturotu to nozīmi, struktūru un lietojumu. Atsevišķi ceturtajā nodaļā aprakstīti daži valodas kultūras jautājumi iespraudumu lietojumā lietišķajā paveidā.

Avotiem izmantoti lietišķā paveida žanri, ar kuriem visbiežāk privātpersonai nākas saskarties – likumi, Ministru kabineta (turpmāk tekstā - MK) noteikumi, dažādi privātu personu līgumi ar pakalpojumu sniedzējiem, pilnvara, kā arī tiesas spriedums. Tiesas spriedums ir tulkots no citas valodas, tomēr tas nemaina to, ka spriedumam jāatbilst latviešu valodas literārajām normām un lietišķu dokumentu izveides normām, tāpēc darba autore pieņem, ka tiesas spriedumā tiks izmantoti jau tiesvedībā ierasti teksta veidošanas principi un valoda. Tā kā daļa avotu ir grūti pieejami drukātā formātā, izmantotas to elektroniskās

versijas. Tādā gadījumā atsaucē aiz piemēra norādīts tikai avota kārtas numurs izmantotās literatūras sarakstā, nav norādīta lapaspuse. Privātu dokumentu kopijas pievienotas darba pielikumos, un konfidenciālā informācija tajos ir aizkrāsota. Ceļu satiksmes noteikumiem izmantots redakcijas izdevums, kurš jau ir labots, bet darbā izmantoti tikai tie piemēri, kuri atbilst spēkā esošai redakcijai.

1. IESPRAUDUMI LATVIEŠU VALODĀ

Latviešu valodā parādās iespraustas vienības, kas pauž autora attieksmi pret izteikto saturu, norādot autora subjektīvu attieksmi par tā realitāti vai irealitāti vai padarot tekstu emocionāli ekspresīvu, tāpat iespraustas vienības sniedz papildu paskaidrojumu, precizējumu pamatteikumā paustajam saturam. Tradicionālajā sintaksē tos sauc par iespraudumiem, iestarpinājumiem un paskaidrojošām vārdu grupām, tomēr to klasifikācijā un pamatteikumam piešķirto papildus nozīmju raksturojumā nav konsekvences, turklāt nav skaidra visu minēto vienību vieta teikuma sintaksē. Iespraudumi un iestarpinājumi mēģināti šķirt pēc funkcijas, paskaidrojošās vārdu grupas šķirtas pēc struktūras. Darba autore izmanto terminu „iespraudums” visu iesprausto vienību apzīmēšanai, bet terminu „paskaidrojošās vārdu grupas” izmanto īpaša iespraudumu veida aprakstīšanā.

Iespraudumu funkcija tātad ir sniegt teikuma saturam papildus modālu vai emocionālu nozīmi, kā arī papildus paskaidrot teikumā vai tā daļā pausto saturu.

Iespraudumi teikumam var piešķirt dažādas modālas nozīmes – apgalvojuma, apstiprinājuma, šķietamības, iespējamības, pieļāvuma u.c. *Cepure, protams, uz kāzām jānopērk.* (MLLVG,570) Iespraudumi var piešķirt dažādas emocionāli ekspresīvas nozīmes – pārsteiguma, izbrīna, jūsmīguma, apmierinātības, šaubu, neziņas vai vēlējuma nozīmi. *Brīnums, cik ļaudis akli un neredz, ko pat Jancis saprot.* (MLLVG, 572)

Iespraudumi paskaidro atsevišķu vārdu vai jēdzienu, nosaucot to citā vārdā vai dodot tā tulkojumu vai nozīmi.

Dokumenta oriģināla atvasinājums - dokuments, kas pilnībā vai daļēji atveido dokumenta oriģinālu, proti: dokumenta noraksts (kopija), dokumenta izraksts un dokumenta dublikāts. (3)

Iespraudumi izvērš ar vienu vārdu nosaukto jēdzienu, minot tā sastāvdaļas vai raksturīgākos veidus, kā arī konkretizē kādu teikuma pamatdaļā nosauktu jēdzienu.

Privāto iestāžu, organizāciju, uzņēmumu (uzņēmējsabiedrību) darbiniekiem, kā arī pašnodarbinātajām personām valsts valoda jālieto tad, ja to darbība skar likumīgas sabiedriskās intereses (sabiedrisko drošību, veselību, tikumību, veselības aizsardzību, patērētāju tiesību un darba tiesību aizsardzību, drošību darba vietā, sabiedriski administratīvo uzraudzību). (11)

Tāpat iesprausti vārdi un vārdu savienojumi var norādīt kādas personas īsto vārdu, pseidonīmu, iesauku un piederību pie kādas valsts, organizācijas, iestādes.

Iespraudumi var būt dažādi pēc apjoma – vārdi, vārdkopa, vārdu savienojumi, teikumi. Vārdi un vārdu savienojumi var būt gramatiski saskaņoti ar teikuma locekli, kuru paskaidro, bet var arī nebūt saskaņoti.

Abonents apņemas neizmantot Pakalpojumu no citiem elektronisko sakaru tīkliem pārraidītās informācijas (tālruņa sarunas, faksa ziņojumi, datnes, datu pārraides paketes u.c.) nogādei X uzņēmuma publiskajā elektronisko sakaru tīklā. (1)

Laika gaitā daļa iespraudumu atzīti par salikta teikuma daļu, piemēram:

701., 702., 703., 704. un 705.zīmes (ja tā uzstādīta apdzīvotā vietā) zilais fons nozīmē, ka norādītais objekts atrodas ārpus attiecīgās apdzīvotās vietas, bet baltais fons -, ka norādītais objekts atrodas attiecīgajā apdzīvotajā vietā. (2,75)

Mūsdienu sintakses izpratne par teikumu un tā struktūru ir mainījusies. MLLVG teikuma sintaksē par teikuma struktūru runā, domājot visus teikuma locekļus. Tos šķir virslocekļos un palīglocekļos, un sintakses mācību balsta uz jēdzieniskajām attieksmēm starp teikuma locekļiem. Tomēr tradicionālā sintakse nedod atbildi par iespraudumu vietu teikumā. Tie tiek uztverti kā vienkārša teikuma sastāvdaļa, tomēr netiek atzīti par teikuma locekļiem. Tiek runāts par „īpašām” vienībām, sintaktiskām konstrukcijām ar īpatnēju saistījumu u.tml. Mūsdienu sintaksē teikuma izpratne ir mainījusies, tā sniedz jaunus secinājumus par vienībām, kurām līdz šim nevarēja rast konkrētu vietu sintakses sistēmā. Balstoties uz mūsdienu sintakses teikuma struktūras izpratni (sk.1.3.), visi teikuma struktūras komponenti konkrētā teikumā var nebūt realizēti, daļa komponentu var būt reducēti, darba autore uzskata, ka arī iespraudumiem var atrast teikumam līdzvērtīgas vienības struktūru, ko arī parādījusi darba 3.2.nodaļā.

1.1.Terminu lietojums iespraustu vienību raksturošanā

Latviešu valodas sintaksē lietoti vairāki jēdzieni iespraustu vienību apzīmēšanai: iespraudums, iestarpinājums, paskaidrojošs iespraudums, paskaidrojoša vārdu grupa. MLLVG šķir iespraudumus un iestarpinājumus. A.Blinkena grāmatā „Latviešu interpunkcija” lieto jēdzienus iespraudums, iestarpinājums, paskaidrojošs iespraudums. Latviešu valodas skolu gramatikā šķir iespraudumus un paskaidrojošās vārdu grupas (Lokmane 1998,286). Paskaidrojošās vārdu grupas minētas arī pareizrakstības palīglīdzekļos (PTS,36). Valodniecības pamatterminu skaidrojošajā vārdnīcā ir iekļauti jēdzieni iespraudums, iestarpinājums un paskaidrojoša vārdu grupa. Šie jēdzieni šķirti pēc iespraustas vienības funkcijas, proti, vai iespraustā vienība piešķir teikumam kādu papildus modālu vai emocionāli ekspresīvu nozīmi, norāda uz sekojošu paskaidrojumu vai arī paskaidro, precizē teikuma

saturu, teikuma daļu vai kādu teikuma locekli, tomēr šajā šķīrumā nav konsekvences, trūkst precīzu norāžu, atšķirīgām vienībām funkcijas līdzīgas vai pat sakrīt.

Tradicionālajā sintaksē šķirti iestarpināti vārdi, vārdu savienojumi un teikumi no iespraustiem vārdiem, vārdu savienojumiem un teikumiem.

Pirmkārt, tiek norādīts, ka iestarpinātu vārdu, vārdu savienojumu un teikumu funkcija ir izteikt runātāja vai autora paskaidrojumu vai piezīmi par kādu teikumā minētu parādību vai notikumu, atšķirībā no iespraustiem vārdiem, vārdu savienojumiem un teikumiem, tie neizsaka nedz modālas, nedz emocionāli ekspresīvas nozīmju nianses (MLLVG, 579). Tomēr jau nodaļas beigās norādīta atkāpe no šī šķīruma kritērija: „Iestarpināti vārdi, vārdu savienojumi un teikumi ne vien paskaidro vai precizē blakus piezīmes veidā kādu teikumā minētu parādību vai notikumu, bet dažkārt izsaka arī dažādas paša autora piezīmes, kas nereti ir ar ekspresīvi emocionālu nokrāsu.” (MLLVG, 581) Arī A.Blinkena nav norādījusi precīzas pazīmes, pēc kurām šķirt iespraudumus no iestarpinājumiem, un ir minējusi, ka iestarpināti teikumi var parādīt autora emocionālas attieksmes pret teikumā pausto saturu (Blinkena 1969, 235 un 239). No iepriekš minētā var secināt, ka ir mēģināts šķirt iespraudumus no iestarpinājumiem pēc funkcijas, tomēr tas nav konsekventi ievērots. Lai šo šķīrumu saglabātu, būtu nepieciešams precizēt, kas tad ir tās vienības, kuras uzskatītas par iestarpinājumiem, jo sniedz papildus paskaidrojumu par teikuma saturu, bet reizē arī sniedz ekspresīvi emocionālu nokrāsu, un kas ir vienības, kas pilda iestarpinājuma paskaidrojošo funkciju, bet tradicionāli uzskatītas par iespraudumiem.

Otrkārt, norādīts, ka iespraustiem vārdiem, vārdu savienojumiem un teikumiem struktūras ziņā var izdalīt atsevišķus tipus, bet iestarpinātiem vārdiem, vārdu savienojumiem un teikumiem ne (MLLVG, 579). I.Indričāne norāda, ka iespraudumus (šaurākā izpratnē) un iestarpinājumus veido vienības, kuras pēc to sintaktiskā uzdevuma ir līdzīgas: vārds, vārdu savienojums, teikums, tikai iestarpinājumu teksts var būt vēl plašāks - sastāvēt no vairākiem teikumiem, vai arī šaurāks – var būt iestarpināti afiksi, tātad gan iespraudumus, gan iestarpinājumus veido struktūras ziņā līdzīgas vienības ar dažiem izņēmumiem (Indričāne 2004, 14). Darba autore uzskata, ka gan iespraudumu, gan iestarpinājumu pamatā ir reducētas vai nereducētas predikatīvas vienības, kuras var klasificēt pēc vienotiem principiem, kā tiek klasificētas predikatīvas vienības, vai arī sekundāri predikatīvas vienības, un tādas vienības nav nepieciešams šķirt kādā īpašā grupā, jāprecizē sekundārās predikativitātes veidi teikumā, kam nepieciešams atsevišķs pētījums.

Treškārt, minēts, ka iestarpinājumi runā no pārējiem vārdiem ir intonatīvi nošķirti, rakstos atdalīti ar pieturzīmēm, parasti – ar iekavām (MLLVG, 579). Arī iespraudumi iepriekš minētajā izpratnē runā tiek intonatīvi atdalīti, un A.Blinkena ir norādījusi, ka iekavas un

domuzīmes lieto gan iespraudumu, gan iestarpinājumu atdalīšanai no pārējā teikuma (Blinkena 1969, 234 un 239). Tātad intonācija un pieturzīmju lietojums abām vienībām ir līdzīgs, nav precīzi norādīts, ka iestarpinājumus liek tikai iekavās vai ka iespraudumus iekavās nekad neliek, tāpēc nav pamata šķirt šīs vienības pēc šīm pazīmēm.

Ceturtkārt, atšķirības vērojamas iestarpinājumu novietojumā teikumā. Iestarpināti vārdi, vārdu savienojumi un teikumi vienmēr teikumā atrodies aiz paskaidrojamā vārda – starp citiem vārdiem vai teikuma beigās, bet nekad teikuma sākumā – pirmajā vietā. (MLLVG, 580) Tas skaidrojams ar to, ka iestarpinājumi ir sava veida komentāri jau pateiktajam, un atkal norāda tieši uz paskaidrojošo un precizējošo funkciju, pēc kuras tad varētu šķirt iestarpinājumus no iespraudumiem. Tomēr tad neskaidrības rodas ar tādiem iespraudumiem, kuri pēc nozīmes norāda uz paskaidrojumu vai precizējumu, kas tikai sekos: *piemēram, pareizāk sakot* u.c.

No visa iepriekš minētā var secināt, ka nav izteiktas pazīmes, pēc kurām iestarpinājumus šķirt no iespraudumiem, vienīgais būtiskais mēģinājums šķirt pēc funkcijas nav konsekventi ievērots, un to būtu grūti realizēt, ja dažu vienību funkcijas pārklājas. Darba autore pieņem, ka iespraudumu funkcija ir gan sniegt papildus modālās vai emocionāli ekspresīvās nozīmes, gan paskaidrot, precizēt, konkretizēt, un neuzskata par nepieciešamu šķirt jēdzienus „iespraudums” un „iestarpinājums”, tāpēc darbā tiek lietots tikai termins „iespraudums”.

Paskaidrojošā vārdu grupa tradicionālajā sintaksē ir sintaktiska konstrukcija, ko veido ievadītārvārds kopā ar vārdu vai vārdu savienojumu, kas paskaidro kādu no teikuma locekļiem (VPSV,290). Paskaidrojošās vārdu grupas pilda tikai vienu no iespraudumu funkcijām – tās paskaidro kādu teikuma locekli vai teikuma daļu, kas izsaka vienu jēdzienu. Atkarībā no novietojuma teikumā, paskaidrojošo vārdu grupas var apskatīt kā pārveidotas salikta teikuma daļas vai kā sekundāri predikatīvus komponentus. Darbā termins paturēts, lai aprakstītu īpašu iespraudumu grupu jau minētajā izpratnē.

1.2.Iespraudumu struktūra

Kā jau iepriekš minēts, iespraudumi var būt dažādi pēc apjoma, tos var veidot vārdi, vārdkopa, vārdu savienojums vai pat vesels teikums.

Iespraustie vārdi var būt dažādu vārdšķiru vārdi:

1)lietvārds, viens pats vai kopā ar prievārdu: *tiesa, brīnums, piemēram, par laimi, no tiesas, bez šaubām* u.c.

2)apstākļa vārdi: *vispār, pareizāk, vispirms, pirmkārt, otrkārt* u.c.

3)verba formas: *domājams, protams, zināms, šķiet, liekas, teiksim, sacīsim, jādomā, jāsaka* u.c.

4)dažas adjektīva formas: *galvenais, lielākais, mazākais,*

Tāpat iesprauduma funkcijā lietoti dažādi vārdu savienojumi: *citiem vārdiem sakot, tīrais brīnums, mīļā stundiņa, pats galvenais, no vienas puses, no otras puses, taisni brīnums, vārdu sakot, pareizāk sakot, tā sakot* u.c.

Tradicionālajā sintaksē par iespraustiem vārdiem un vārdu savienojumiem uzskatīti arī tādi paskaidrojumi ar ievadītārvārdiem *it īpaši, it sevišķi, īpaši, sevišķi, tas ir, proti, precīzāk, citiem vārdiem u.c.*, kas precīzē vai sīkāk paskaidro kādu teikuma daļu.

*Dokumenta oriģināla atvasinājums - dokuments, kas pilnībā vai daļēji atveido dokumenta oriģinālu, **proti: dokumenta noraksts (kopija), dokumenta izraksts un dokumenta dublikāts.*** (3)

Paskaidrojošos iespraudumus ievadīt var vai nu vārdi (retāk vārdu savienojumi), kas var tikt iesprausti teikumā arī kā patstāvīgi iespraudumi, *manuprāt, piemēram, pareizāk sakot, citiem vārdiem, tā teikt*, vai arī vārdi un vārdu savienojumi, kas vieni paši teikumā iespraudumus neveido, bet var tikt iesprausti kā aiz tiem sekojoša paskaidrojuma ievadītāji, piemēram, *galvenokārt, (it)īpaši, sevišķi, lielākoties, respektīvi, proti, tai skaitā, tas ir, to starpā, citiem vārdiem, patiesībā, ja nemaldos, (vis)vairāk, (vis)biežāk, retāk, parasti, vēlāk, vismaz, tagad, tā saucamais*, un arī partikulas *arī, pat*. (Blinkena 1969, 243) I.Lokmane lieto terminu „paskaidrojošās vārdu grupas”, tāds tiek lietots arī dažādās skolu gramatikās, kā arī gramatikas un pareizrakstības rokasgrāmatās. I.Lokmane uzskata, ka nozīmes ziņā paskaidrojošās vārdu grupas ir tuvas savrupinājumiem ar precizējuma nozīmi (īpaši vairākiem sakārtotiem savrupinātiem teikuma locekļiem jeb vienlīdzīgiem teikuma locekļiem saistījumā ar vispārinātārvārdu) un atšķirība ir tā, ka paskaidrojošām vārdu grupām ir noteikti ievadītārvārdi (Lokmane 1998, 286). Darba autore uzskata, ka arī paskaidrojošā vārdu grupa sākotnēji ir domāta kā predikatīva vienība, kas paskaidro kādu teikuma loekli, tomēr laika gaitā tās novietojums teikumā mainījies, tāpēc tās predikativitāti vairs tā nejūt (sk.3.2.).

A.Blinkena pie iespraudumiem ir minējusi arī tādus iekavās liktus vārdus un vārdu savienojumus, kuri paskaidro vai papildina teikuma pamattektu, parasti kādu teikuma loekli, bet tiem nav ievadītārvārdu, kādi minēti paskaidrojošām vārdu grupām. Tas , savukārt, pēc I.Lokmanes teiktā, liek šāda veida iespraustus vārdus un vārdu savienojumus uzskatīt par vairākiem sakārtotiem savrupinātiem teikuma locekļiem jeb vienlīdzīgiem teikuma locekļiem saistījumā ar vispārinātārvārdu. Darba autore uzskata, ka arī paskaidrojošiem vārdiem un vārdu savienojumiem piemīt predikativitāte.

Tradicionālajā sintaksē iespraudumu funkcijā minēti arī teikumi. MLLVG tie netiek uztverti kā atsevišķas predikatīvas vienības salikta teikuma daļas funkcijā, bet gan kā veselu teikumu iespraudumi vienkāršā teikumā. Arī A.Blinkena apraksta predikatīvas vienības iespraudumu funkcijā, bet nenorāda uz to vietu teikuma struktūras sintaksē. Tomēr vairāku vienkāršu teikumu apvienojumu vienā teikumā, kur starp daļām veidojas dažādi sintaktiski sakari, ir pieņemts uzskatīt par saliktu teikumu. Uz to, ka daļa no iespraudumiem attiecas uz salikta teikuma sintaksi, norādījuši vairāki mūsdienu sintakses pētītāji.

J.Kārkliņš, rakstot par vienkārša un salikta teikuma robežas noteikšanu, iespraustus teikumus atzīst par patstāvīgām predikatīvām vienībām un teikumus ar iespraustu teikumu - par saliktu teikumu, jo salikts teikums ir polipredikatīva vienība. Iesprausti teikumi var būt iesaistīti gan ar saikļvārdu, gan bez tā. Piemēros minētas arī tādas predikatīvas vienības, kuras tradicionālajā sintaksē būtu iestarpinājums: *Kur gāja garām Labais burvis, tur viņi izkusa (jo tie bija no sniega)*. (Kārkliņš 1974, 34) Tas ļauj secināt, ka arī J.Kārkliņš nav saskatījis pamatu atsevišķam iestarpinājumu šķīrumam. Teikums ar iespraudumu iekavās, kuru veido vairākas predikatīvas vienības, ir jaukts salikts teikums. Tiesa, iespraudumu sakārtojuma vai pakārtojuma attieksmei ar pārējo teikumu esot savas īpatnības, īpaši semantikā, salīdzinot ar neiespraustu predikatīvu vienību sakārtojuma vai pakārtojuma attieksmēm, bet J.Kārkliņš tās nav raksturojis (Kārkliņš 1974, 34).

Arī I.Lokmane norādījusi, ka daļa iespraudumu, kurus veido darbības vārds personas vai divdabja formā, uzskatāmi par salikta teikuma daļām. Tie ir *liekas, rādās, redzi, zini, skaties, stāsta, jādama, zināms, saprotams, redzams, iespējams, cerams, domājams*. Teikumā šie tā saucamie iespraudumi iesaistās bezsaikļa saistījumā, tāpēc ir šķietami neatkarīgi, tomēr tie veic vai nu virsteikuma vai palīgteikuma sintaktisko funkciju: *Šķiet, [ka] viņš neatnāks. Te, [kā]liekas, viss ir kārtībā*. (Lokmane 1998, 266)

Aplūkojot iepriekš rakstīto, var secināt, ka daļa iespraudumu jau ir atzīti par predikatīvām vienībām, kas ir saliktas teikuma daļas. Vēl citiem iespraudumiem predikatīvas vienības statusu norādījusi Inese Indričāne savā bakalaura darbā „Iespraudumu strukturālie tipi latviešu publicistikā” (2004). Viņa uzskata, ka daļu iespraudumu nav pamata izdalīt kā atsevišķu, īpašu niansētāju vienību grupu, bet gan vēlams paplašināt izpratni par teikuma locekļu un to grupu sintaktisko saistījumu veidiem teikumā (Indričāne 2004, 7). Pēc struktūras I.Indričāne iespraudumus šķīrusi predikatīvās, puspredikatīvās un nepredikatīvās vienībās, ņemot vērā jaunākos atzinumus mūsdienu sintakses teorijā par teikuma struktūras shēmu un tās iespējamo redukciju.

1.3. Teikuma izpratne mūsdienu sintaksē

Mūsdienu sintaksē teikums kā valodas vienība tiek šķirts no teikuma kā runas vienības. Kā valodas vienībai teikums ir abstrakts struktūras shēmas paraugs, pēc kura veido konkrētos teikumus runā. Tādējādi teikumu var skatīt divos aspektos – statistiskajā aspektā un dinamiskajā aspektā. Statiskajā aspektā teikums ir neatkarīga vienība ar savu struktūras shēmu, tās regulārām realizācijām, dinamiskajā aspektā teikums ir konkrētais teikums, kura struktūras shēmas realizāciju ietekmē konteksts, situācija un/vai viss teksts kopumā.

Teikuma galvenā pazīme ir predikativitāte. Predikativitāti vienlaicīgi raksturo sintaktiskā modalitāte un sintaktiskais laiks. Sintaktiskā modalitāte raksturo teikumā paustā satura atbilstību pret īstenību – tā ir reāla vai ireāla. Parasti uz to norāda darbības vārda izteiksme, bet ja darbības vārda teikumā nav, teikuma saturs tiek vērtēts kā reāls. Sintaktiskais laiks rāda teikuma satura attiecību laikā pret runas momentu. Visbiežāk to izsaka ar darbības vārda formu, bet laika nozīmi var izteikt arī ar leksiskiem līdzekļiem, piemēram: *Šogad dziļa ziema*. (Lokmane 1998, 244) Tagadnes nozīmi izsaka vārds *šogad*.

Tā kā teikuma galvenā pazīme ir predikativitāte, tad struktūras shēmā ietver tikai minimālo nepieciešamo predikativitātes izteikšanai – predikatīvo kodolu, kas tradicionālā sintaksē ir teikuma virslocekļi. Tomēr šeit viedokļi atšķiras – ir uzskats, ka struktūras shēmā jāietver tikai gramatiskais minimums, un ir uzskats, ka struktūras shēmā jāietver semantiskais minimums, kurā bez gramatiskā kodola iekļautu arī obligātos paplašinātājus. Tomēr pagaidām tas neesot iespējams, jo nav apmierinoša tādu struktūras shēmu saraksta, kas ietvertu semantisko minimumu, tāpēc ka nav pietiekami izpētīta vārdu saistīšanās spēja (Lokmane 1997,39).

Šķir struktūras shēmas komponentus un ārpusshēmas komponentus: sekundāri predikatīvo komponentu, determinantu un situantu. Pārējie vārdi teikumā iesaistās uz pakārtojuma pamata, būtiski struktūra shēmu neietekmējot.

Shēmas komponenti ir teikuma virslocekļi: teikuma priekšmets, izteicējs, galvenais loceklis. Pie gramatiskā centra komponentiem Inta Freimane pieskaita arī citus nepieciešamos palīgvārdus, piemēram, partikulas: *Lai viņš iet!* (Freimane 1985, 21-22) Inta Freimane gramatiskos centrus iedala: 1) sadalīts gramatiskais centrs - ja teikumā realizēti divi virslocekļi, 2) potenciāli sadalāms gramatiskais centrs – ja viens virsloceklis ar gramatiskiem līdzekļiem pilda abu virslocekļu funkciju, piemēram, verbs 1. vai 2. personas formā, 3) nesadalīts gramatiskais centrs – ja realizēts tikai viens virsloceklis (Freimane 1985, 23).

Ārpusshēmas komponenti ir formāli pastāvīgi komponenti, kas iesaistās visa teikuma sastāvā un vienādā mērā attiecas uz abiem shēmas pamatkomponentiem divkopu teikumos,

vai pat uz visu teikumu kopumā. Sekundāri predikatīvais komponents veido slēptu, papildu gramatisko centru teikumā: *Es satiku draugu priecīgu*. Teikumu ar sekundāri predikatīvo komponentu var pārvērst divos atsevišķos teikumos: *Es satiku draugu. Draugs bija priecīgs*. Determintants ir teikuma loceklis datīvā, kam vienlaikus piemīt subjekta un objekta nozīme: *Man salst rokas*. Situants ir apstākļi, kas attiecas uz visu teikumu kopumā: *Vakar veicu dažas izmaiņas kursa darba uzlabošanai*.

Vienkārša teikuma tipi latviešu valodniecībā ir izstrādāti samērā detalizēti: 1) pēc minimuma – nepaplašināts/ paplašināts teikums; 2) pēc struktūras pamattipa – divkopu/vienkopas teikumi; 3) pēc izteicēja morfoloģiskās vārdšķiru piederības – verbāli/neverbāli teikumi; neverbālie ir nomināli vai adverbiāli; 4) pēc formālām teikuma struktūras shēmas realizācijām – pilni/nepilni teikumi. Raksturojot vienkāršu teikumu pēc struktūras shēmu pilnas vai nepilnas realizācijas, tiek ņemtas vērā predikatīvā kodola potenciālās iespējas (Freimane 1997, 17).

Tekstā parādās arī tādas komunikatīvas vienības, kurām nav savas struktūras shēmas, pēc kuras tie būtu veidoti. Šādas vienības sauc par izsacījumiem. Izsacījumus veido partikulas, modālie vārdi, izsaukmes vārdi, retumis arī saikļi un citi vārdi vai vārdu savienojumi partikulām vai izsaukmes vārdiem līdzīgā funkcijā. Izsacījumiem ir tikai komunikatīva funkcija. (Kārklīšs 1974, 75 - 76)

Mūsdienu sintaksi daļa vairākos līmeņos: 1)vārdu savienojumu, 2)vienkārša teikuma, 3)salikta teikuma un 4) teksta sintakses līmenis. Zemāka līmeņa valodas vienības, iesaistoties augstākā līmenī, iegūst šim līmenim raksturīgās pazīmes un funkcijas, līdz ar to mainot savu līdzšinējo statusu (Freimane 1997, 8). Ar vienkārša teikuma sintaksi salikta teikuma sintaksi saista tas, ka salikta teikuma daļas ir predikatīvas vienības, kas veidotas pēc vienkārša teikuma struktūras shēmas. Šo shēmu redukcija tiek uzskatīta par izteiktu saliktu teikumu īpatnību (Freimane 1997,13). Tāpēc darba autore uzskata, ka, ja iespraudumam var atrast reducēto struktūras shēmu, tad to var uzskatīt par predikatīvu vienību.

Tradicionālajā sintaksē tiek minēti arī tādi vienkopas teikuma veidi, kuros teikuma galvenais loceklis ir īpašā predikatīvam sakaram atbilstošā saistījumā ar kādu teikuma loekli citā konteksta teikumā. Tādējādi vienkopas teikumos realizējas īpaša veida predikatīvais sakars zināma konteksta robežās (MLLVG,XXIII). Arī bezkopas teikumam varot būt gramatiskas attieksmes ar kādu teikuma loekli citā teikumā (MLLVG,542). Mūsdienu sintaksē izpratne par šiem minētajiem teikumiem būtiski mainījies.

Ne vienmēr teikumā runā vai tekstā ir realizēti visi struktūras shēmas komponenti. Lai šķirtu teikumu kā abstraktu struktūras shēmu no konkrētā teikuma, kuru lieto runā/tekstā, lieto terminu „izteikums” (Lagzdiņa 1997,23) jeb „komunikāts” (Lokmane 1997,35). Izteikumi

ietver arī tādus konkrētos teikumus, kuriem nav realizēts kāds no struktūras komponentiem, vai pat visi struktūras shēmas komponenti. Šos trūkstošos komponentus parasti var atrast konteksta teikumos, tos var nojaust no situācijas, kurā izteikums veidots, vai arī abi šie kopā. Šādā gadījumā runā par konsituatīvi saistītiem izteikumiem, kuri rodas parcelācijas vai redukcijas gadījumā. Parcelācija radusies, kādu teikumu sadalot vairākos izteikumos, parcelāta trūkstošie komponenti tad atrodami bāzes teikumā, abus var apvienot vienā izteikumā: *Gara nabadzība ir stingri nospraustas, nemainīgas robežas. Vai arī robežu trūkums.* (9,40) Redukcija rodas valodas ekonomijas principa dēļ. Trūkstošos struktūras komponentus var uztvert no konsituācijas, tāpēc tie nav lietoti konkrētā izteikuma veidošanā, lai neatkārtotu jau iepriekš sniegto informāciju. Izteikta redukcija ir dialogos: *Kur tu iesi? [Es iešu]Uz darbu.* Dažos gadījumos struktūras shēmas komponentu redukciju neuzskata par konsituācijas noteiktu, jo reducētais komponents nosakāms bez konsituācijas, to parāda gramatiski rādītāji. Tāda ir personas redukcija, ja verba forma jau ietver informāciju par 1. vai 2.personu teikuma priekšmeta funkcijā: *[Es]Atnācu paskatīties, kā jums veicas.* Tāpat par nekonsituatīvu redukciju uzskata arī verba *būt* nullformu patstāvīgā funkcijā, ja teikumā esošie komponenti norāda uz reducētā verba eksistenciālu vai atrašanās nozīmi. *[Ir] Rīts.* Par konsituatīvi nesaistītiem uzskata arī izteikumus ar 3.personas verbu, kuros darītājs ir vispārināta vai nenoteikta persona. *Kioskā pārdod puķes.*

2.LATVIEŠU LITERĀRĀS VALODAS LIETIŠĶAIS PAVEIDS

Valodas funkcija ir veikt saziņu starp cilvēkiem. Sazināties var vairākos veidos. Sazināties var dažādās situācijās, dažādās darbību sfērās. Laika gaitā šī saziņa diferencējusies, izveidojušies dažādi saziņas veidi, atkarībā no saziņas satura, vides un pašu cilvēku attieksmes pret tiem. Cilvēki veic valodas izteiksmes līdzekļu atlasī, kas dažādās sazināšanās sfērās nostiprinās par tradīciju, veidojot noteiktus valodas stilus- paveidus (Rozenbergs 1995, 77). Valodas paveidus tradicionāli šķir pēc to sociālās funkcijas piecos paveidos: 1) zinātniskais paveids, 2) lietišķo rakstu paveids, 3) sarunvalodas paveids, 4) publicistikas paveids, 5) daiļliteratūras paveids (Lokmane 2009,6). Stilu veido visi valodas līdzekļi, tikai ir elementi, kas var būt vairākos paveidos, bet ir tādi, kas sastopami tikai kādā konkrētā paveidā. Valodas paveidu nosaka gan to kvalitatīvās īpašības, gan elementu daudzums, gan regulāra izmantošana viena stila ietvaros.

I.Lokmane iesaka šķirt līdz šim kā sinonīmus lietotos jēdzienus „funkcionālais stils” un „funkcionālais paveids”. Funkcionālais paveids ir nosakāms pēc saziņas sfēras, tātad tas ir situatīvi nosacīts, turpretim stilu nosaka pēc valodas līdzekļu atlasī (Lokmane 2009, 8). Tāpat I.Lokmane uzskata, ka ir lietderīgi šķirt valodas (funkcionālo) stilistiku un runas (teksta) stilistiku. Valodas stilistika nodarbojas ar valodas faktu izpēti, turpretim runas stilistika – ar konkrētu tekstu jeb runas izpēti (Lokmane 2009, 10). Konkrētus tekstus arī var iedalīt vispārīgos tipos, runas žanos, tikai šiem tipiem ir daudz mazāka vispārinājuma pakāpe kā funkcionāliem paveidiem vai stiliem (Lokmane 2009, 11). Šāds stilistikas līmeņu šķīrums ļautu labāk izprast tekstus, kuros vērojama dažādu stilu saplūšana. Piemēram, J.Rozenbergs minējis, ka daži lietišķā stila paveidi robežojas ar publicistikas valodas stilu, daži – ar zinātniskās valodas stilu (Rozenbergs 1995, 85), arī R.Kvašīte minējusi sludinājumus kā lietišķā stila žanru ar citu stilu iezīmēm (Kvašīte 2009, 52). Šajā gadījumā būtu jārunā par publicistikas paveida sludinājuma žanru, kurā pārsvarā konstatējami tādi lietišķā stila līdzekļi kā lietišķums, izteiksmes līdzekļu ekonomija, standartizācija, tomēr ir arī publicistiskā stila elementi, jo sludinājums tiek publicēts, retāk sarunvalodas stila elementi, lai izteiktos lasītājam tuvā valodā.

Lietišķo paveidu lieto administratīvi saimnieciskajā un sabiedriski politiskajā sabiedrības darbības sfērā. J.Rozenbergs šķir diplomātisko lietišķo paveidu un kancelejas lietišķo paveidu (Rozenbergs 1995,88). Diplomātiskos tekstus sīkāk iedala a) oficiālajā diplomātiskajā sarakstē un b) oficiālajos starptautiskajos paziņojumos. Kancelejas tekstus iedala: a) valdības un sabiedrisko organizāciju dokumenti, piemēram, dekrēti, likumi, noteikumi, rezolūcijas, programmas utt., b) administratīvi saimnieciskās dzīves dokumenti,

piemēram, apkārtraksts, atskaite, ziņojums, paskaidrojums, lūgums, iesniegums, autobiogrāfija, paziņojums, ielūgums, sludinājums, protokols, pavēle, akts, izziņa, pilnvara, dokumentu noraksti, kvīts, rēķins u.c., c) tiesu dokumenti, piemēram, iesniegums, apsūdzības raksts, protokols, kodekss, spriedums u.tml. (Rozenbergs 1995,89). R.Kvašīte lietišķā paveida tekstus iedala nedaudz atšķirīgi: a) juridiskie dokumenti, kurus lieto sfērā, kas nosaka tiesiskās normas valstī, b) administratīvie dokumenti, kurus lieto sfērā, kas regulē attiecības starp pilsoņiem un iestādēm, uzņēmumiem, organizācijām u.tml., c) diplomātiskie dokumenti, kurus izmanto starptautisko attiecību sfērā (Kvašīte 1996,4-5). Administratīvā paveida dokumentus Kvašīte iedala sīkāk pēc to mērķa – organizējoši, rīkojoši, informējoši, reģistrējoši. Šis lietišķā paveida dalījums liekas pieņemams, tomēr minētās sfēras var pārklāties, piemēram, starptautisks lūgums, kurš regulē pilsoņu attiecības ar organizācijām, vai arī viena žanra dokumenti var atbilst vairākām sfērām, piemēram, tiesas spriedumi var būt gan par likumu atbilstību satversmei, tādējādi nosakot tiesiskās normas valstī, gan par laulības parāda piedziņu, kas regulē iedzīvotāja attiecības ar uzņēmumu.

Lietišķajam paveidam tād ir pazīmju kopums, kas raksturo valodas līdzekļus, kādus cilvēki izvēlas iepriekšminētajās saziņas sfērās, bet ne tikai. Lietišķajam paveidam raksturīgi emocionāli neitrāli izteiksmes līdzekļi, precīzi un skaidri formulējumi, standartizēti izteicieni un konstrukcijas, to regulārs atkārtojums. Jo plašāka auditorija ir jāuzrunā, jo stilistiski un emocionāli neitrālāki valodas līdzekļi jāizvēlas (Vogina 2006,108). Lietišķajā paveidā ir izteikta valodas līdzekļu ekonomija, jo informācijas daudzums reizēm ir ļoti liels, teksts sarežģīts, un lai lasītājs uztvertu visu nepieciešamo, tiek atstāts tikai būtiskais satura skaidrībai. Diemžēl ne vienmēr lietišķā paveida tekstos tas ir ievērots, un drīzāk vērojama pat liekvārdība (Rozenbergs 1995, 86). Lietišķā paveidam raksturīgs arī teksta viendabīgums – domas secīgums, nenovirzīšanās no tēmas, vienots stils visa teksta garumā. Lietišķie teksti bieži attiecas vai nu uz plašu personu loku vai arī adresēti kādai iestādei, tāpēc raksturīgs arī vispārīgums, piemēram, plaši izmanto verba trešās personas formu, bet darbības subjekts tekstā neparādās, tā ir vispārināta persona. Tomēr ir arī nedaudzi lietišķā paveida žanri, kuros tiek lietota verba 1.personas forma, piešķirot tekstam subjektīvu nokrāsu, piemēram, iesniegumā, pilnvarā, paskaidrojumā, ziņojumā, amatpersonu vīzās (Skujiņa 1999, 60). Minētajos žanros subjektīvas informācijas sniegšana vai subjektīvas gribas paušana ir tiešs dokumentu mērķis, tāpēc 1.personas forma ir būtiski nepieciešama.

J.Rozenbergs runā par lietišķā paveida noslēgtību un relatīvo noturīgumu attīstības ziņā. Lietišķā paveida tekstos reti parādās citu paveidu stilistiskie izteiksmes līdzekļi. Lietišķo rakstu valodai vērojama lēnāka attīstība, īpaši tiesvedībā izmantotajai valodai, tāpēc šajā valodas paveidā var atrast senāku valodas līdzekļu lietojuma pēdas un attiecīgi analizēt.

Tomēr tam ir arī negatīva iezīme - lietišķajā paveidā gausi seko literārās valodas attīstībai un valodas normu izveidei, tāpēc netiek izmantoti visi valodas resursi, kuri varētu precīzāk un konkrētāk paust saturu, parādās liekvārdība, kā arī koriģētās valodas normas lēni tiek ieviestas praksē (Rozenbergs 1995, 85-89)

Darba gaitā uzmanība pievērsta arī tam, vai iespraudumi atbilst lietišķā paveida raksturīgākajām pazīmēm – vai iespraustās vienības ir vērstas uz līdzekļu ekonomiju vai tās lieki paplašina tekstu ar paskaidrojumiem, vai iespraudumi vienoti iekļaujas dokumenta stilā un satura izklāstā.

3. IESPRAUDUMI LIETIŠĶAJOS TEKSTOS

Lietišķajā paveidā lielākā daļa iespraudumu pilda paskaidrojošo, precizējošo funkciju. Vēl daži iespraudumi pilda teksta organizējošo funkciju, kuru var vai nu uztvert kā iepriekš neminētu iespraudumu funkciju, vai arī tādus iespraudumus var uztvert kā paskaidrojumus par satura secīgumu, tādējādi tie pilda paskaidrojošo funkciju. Pēc nozīmes iespraudumi sniedz ļoti plaša rakstura paskaidrojumus, tie konkretizē un paskaidro jēdzienus, tie norāda uz izņēmumiem, norāda dokumenta izdošanas laiku un vietu u.c. Daļa iespraudumu lietišķajā paveidā jau ir standartizējušies un tiek lietoti regulāri, daļa tiek ievietoti tikai konkrētā dokumentā, tomēr izveides principi ir tie paši, kas jau tradicionāli aprakstīti.

Lietišķajā paveidā pētītās iespraustās vienības ir dažādas pēc apjoma – tie var būt gan vārdi, gan vārdkopas, gan salikta teikuma daļas, gan patstāvīgi teikumi. Darba autore uzskata, ka iespraudumi sākotnēji domās tiek veidoti kā predikatīvas vienības, kas pēc tam iekļautas pamatteikumā, izmantojot saliktu teikumu veidošanas īpatnības. Kā predikatīvām vienībām iespraudumiem ir sava struktūras shēma, kura nav pilnībā realizējusies, un to parādīt ļauj iespēja atjaunot reducētos struktūras shēmas komponentus. Tā kā redukcija netika apskatīta tradicionālajā gramatikā, ar to var izskaidrot, ka par predikatīvām vienībām netika uzskatīti daudzi iespraudumi, kuros struktūras shēmas komponenti reducēti. Darba 3.2.nodaļā ar piemēriem parādīts, ka visus iespraudumus tomēr var uzskatīt par predikatīvām vai sekundāri predikatīvām vienībām, nepieciešamības gadījumā norādot, kādi komponenti ir reducēti. Atjaunotā predikatīvā vienība ne vienmēr nozīmē, ka tieši tādu vienību izteikuma radītājs gribējis reducēt, galvenais ir norādīt uz domāto semantisko minimumu, kurš nav realizējies izteikuma virsējā struktūrā.

Iespraudumu sintaktiskais saistījums ar pamatteikumu nav vērtējams viennozīmīgi. Pēc sintaktiskā sakara starp predikatīvajām vienībām var izšķirt saliktus sakārtotus un saliktus pakārtotus teikumus. Tiesa, iesprausto vienību dalījums potenciālos virsteikumos vai palīgteikumos ir nosacīts. Kā raksta S.Lagdziņa, konstrukcijas atkarīgā pozīcija saliktā teikumā pati par sevi vēl nenosaka tās palīgteikuma statusu. Atkarīgā pozīcijā iespējama arī potenciāli autonoma konstrukcija, piemēram, *Es jau zināju – viņš ir atnācis* (Lagdziņa 1997,31).

Sakārtojuma atbilst iesprausta predikatīva vienība, kas var būt patstāvīgs teikums:

Ja ceļu satiksmes negadījumā ir cietuši cilvēki vai nodarīti bojājumi trešās personas mantai (par trešās personas mantu nav uzskatāms ceļu satiksmes negadījumā iesaistītais transportlīdzeklis, kura īpašnieks nav transportlīdzekļa vadītājs) ... (2,18)

Minētais piemērs rāda, ka iespraudumu var veidot arī vairākas predikatīvas vienības, un iespraudums tādā gadījumā līdzvērtīgs saliktam teikumam.

Par sakārtojuma vai pakārtojuma sakaru var spriest, ja iespraudumu pamatteikumam piesaista saikļvārds. Ir iespraustas predikatīvas vienības, kas formāli atbilst salikta teikuma daļai sakārtojuma sakarā, par sakārtojuma sakaru liecina saiklis *un* :

*Ja Dzīvokļa īpašnieks sabojājis mērītāju, .. Mājas pārvaldnieks var noteikt (**un Dzīvokļa īpašniekam jāapmaksā**) patērētā pakalpojuma daudzumu, izdarot teorētiskos aprēķinus saskaņā ar patēriņa normām.* (5,2)

Iesprausta predikatīva vienība var pildīt palīgteikuma funkciju un būt pakārtojuma sakarā, uz ko norāda raksturīgs palīgteikuma ievadītājs - attieksmes vietniekvārds vai pakārtojuma saiklis:

*Dzīvokļa īpašniekam ir tiesības: .. atteikties no atsevišķiem pakalpojumiem (**kuru pārtraukšana ir tehniski iespējama un neskar dzīvojamās mājas kopēju uzturēšanu**), iesniedzot par to mājas pārvaldniekam rakstveida iesniegumu...* (5,3)

*Ja pamatdokumenta tekstā ir atsauce uz jau norādītu pielikumu, tad turpmāk tekstā to noformē ar norādi "sk. pielikumu", minot attiecīgo pielikuma numuru (**ja tāds ir**), piemēram: Dokumenta apstiprinājumu noformē ar apstiprinājuma uzrakstu (sk. 3.pielikumu).* (3)

Tomēr liela daļa iespraustu predikatīvu vienību var būt gan sakārtojuma, gan pakārtojuma sakarā, sintaktisko sakaru nosaka atjaunotā struktūras shēma. Piemēram, atjaunot var gan attieksmes vietniekvārdu, kas norāda uz pakārtojumu, gan norādāmo vietniekvārdu, un tad iespraustā predikatīvā vienība ir sakārtojuma sakarā:

*..braukšanas josla — jebkura brauktuves garenvirziena josla (**[kas] var būt apzīmēta ar ceļa apzīmējumiem**), kura ir pietiekami plata, lai pa to vienā rindā varētu braukt automobiļi...* (2,5)

*..braukšanas josla — jebkura brauktuves garenvirziena josla (**[Tā] var būt apzīmēta ar ceļa apzīmējumiem**), kura ir pietiekami plata, lai pa to vienā rindā varētu braukt automobiļi...* (2,5)

Ir arī saliktas predikatīvas vienības, kuras var piesaistīt gan sakārtojuma, gan pakārtojuma sakarā:

*Pārvaldes dokumentu sistēmā ietilpst šādas dokumentu grupas: 5) teksta satura atklāsts (**[kuru] nelieto, ja ir dokumenta nosaukums**);...* (3)

*Pārvaldes dokumentu sistēmā ietilpst šādas dokumentu grupas: 5) teksta satura atklāsts (**[To] nelieto, ja ir dokumenta nosaukums**);...* (3)

Tieši bezsaikļa saistījums neļauj skaidri noprast, vai minētie iespraudumi ar pamatteikumu saistāmi pakārtojuma vai sakārtojuma sakarā. Tas liecina, ka iespraudumu dalījums šādās vienībās būtu formāli varbūt iespējams, bet nav nepieciešams, galvenā ir iesprauduma paskaidrojošā funkcija, kura realizējas jēdzieniskās attieksmēs starp

iespraudumu un pamatteikumu, turklāt jāņem vērā, ka iespraudums sniedz papildu informāciju, tātad iespraustā teikuma saturs ir mazāk būtisks nekā pamatteikuma saturs.

Grūtības sagādā iespraudumi ar ievadītājvienībām *tas ir, proti*. Minētās ievadītājvienības ir formāli predikatīvas vienības, kas ievada dažādas predikatīvas vienības ar pilnu vai reducētu struktūras shēmu. Tomēr jēdzieniskās attiecības starp iespraudumu un pamatteikumu ir sarežģītākas kā citiem iespraudumiem. Ievadītājvienības *tas ir, proti* norādā, ka pamatteikumā paustais jēdziens vai saturs nozīmē to pašu, ko sekojošā iesprauduma jēdziens vai saturs, tomēr šāda atbilsme realizējas tikai konkrētajā gadījumā, šāda atbilsme nepastāv vienmēr.

..vēstules vairumtirdzniecības klientiem tika nosūtītas tikai 2008.gada 15. decembrī, t.i., pārkāpums ticis pārtraukts 76 dienas pēc tam, kad tirgus dalībnieks ir saņēmis no Konkurences padomes informāciju par iespējamo Konkurences likuma 11.panta pirmās daļas pārkāpumu... (4)

..Konkurences padome secina, ka administratīvā akta izdošana attiecībā pret SIA "MOBILUX" ir nepieciešama, piemērota, vajadzīga un atbilstīga, lai sasniegtu tiesisku mērķi, proti, sodītu pārkāpēju par tā veikto pārkāpumu. (4)

Konkrētajā piemērā sasniegt tiesisku mērķi ir sodīt pārkāpēju, tomēr vispārīgi tiesiski mērķi var būt arī citi, tāpat kā pārkāpēja sodīšana nav tas pats, kas tiesisks mērķis.

Iespraudumu lietojums visos lietišķā paveida žanros nav vienāds. Daudz dažādu paskaidrojošu iespraudumu ir MK noteikumos un privātu personu līgumos, tie var sniegt ne tikai standarta paskaidrojošas norādes, bet arī dažāda veida paskaidrojumus par saturu. Ņemot vērā noteikumu mērķi – skaidri norādīt personu rīcību konkrētā gadījumā -, tomēr vajadzētu no šādiem papildus paskaidrojumiem izvairīties. Vai nu paskaidrojums ir tik būtisks, ka to jāveido kā pamattekstu, vai arī nevajag iekļaut vispār. Maz iespraudumu ir likumos, tie var nosaukt jēdzienu citā vārdā vai nosaukt jēdziena raksturīgos veidus, norādīt, kā turpmāk tekstā tiks saukts kāds jēdziens, tāpat daudzu likumu beigās ir standarta iespraudumi, kas norāda tā likuma izdošanas, publicēšanas datus, kurš zaudē spēku līdz ar jaunā likuma stāšanās spēkā. Maz iespraudumu ir arī tiesvedības dokumentos, galvenokārt tās ir atsauces uz likuma pantiem, lietā izmantotiem dokumentiem, retāk iesprausti paskaidrojumi iesniegumos tiesai vai liecību analīzē spriedumā. Tikpat kā nemaz nav iespraudumu diplomātiskajos dokumentos, iespraustas vienīgi abreviatūras, kas norāda garāku nosaukumu saīsinātu saliktu apzīmējumu. Tas skaidrojams ar to, ka diplomātiskie dokumenti bieži tiek tulkoti citās valodās, tāpēc valodai jābūt ļoti skaidrai un precīzai, sarežģītās sintaktiskās attiecības, kas veidojas starp iespraudumu un pārējo teikumu nevar tieši iztulkot.

3.1. Iespraudumu jēdzieniskā nozīme

Kā jau iepriekš tika minēts, lietišķajā paveidā iespraudumi pilda vienu no iespraudumu visām funkcijām – paskaidro, precizē, konkretizē teikumā, teikuma daļā vai teikuma locekļi ietverto saturu.

Iespraudums var paskaidrot kādu jēdzienu:

*ISDN līnija (**integrēto pakalpojumu ciparu tīkls**) nodrošina divus savienojumus vienlaikus, izmantojot vienu pieslēgumu, un garantē augstas kvalitātes balss datu pārraidi.*

(1)

Iespraudumi var izvērst ar vienu vārdu nosaukto jēdzienu, minot tā sastāvdaļas vai raksturīgākos veidus:

*Abonents apņemas uzturēt vietu (**telpu, ēkas fasādi vai jumtu**), kurā tiek uzstādīta Pakalpojuma pieslēguma aparatūra... (1)*

*Dzīvokļa īpašniekam ir pienākumi: .. trīs dienu laikā rakstveidā informēt Mājas pārvaldnieku par dzīvoklī iemitinātām personām (**īrniekiem, ģimenes locekļiem, citām personām**), ... (5,3)*

Iespraudums var konkretizēt nosauktā jēdzienā ietverto saturu:

*Laika periodā no 10.05.2008. līdz 15.08.2008. SIA "MOBILUX" saviem sadarbības partneriem (**interneta veikaliem**) bija nosūtījusi e-pasta vēstules, kur, cita starpā, bija norādīts:... (4)*

Iespraudums var precizēt teikuma saturu. Lietišķajā paveidā konstatēti iespraudumi, kas sniedz papildus paskaidrojumu, bez kura būtībā varētu arī iztikt, tomēr tas ievietots, lai nerastos pārpratumi:

*Jebkurš abonēšanas maksas maksājums jāveic par pilnu kalendāro mēnesi (**no mēneša pirmā līdz pēdējiem datumiem**). (7,2)*

*Lietotājs apņemas: .. pēc piegādātāja pieprasījuma izsūtīt kontrolmērījumus pa pastu (**pasta izdevumus apmaksā Piegādātājs**). (6,1)*

Iesprausti teikumi likti arī tāpēc, lai norādītu uz izņēmumu vai iespējamu atkāpi no normas:

*Signāls ar gaismas virzienrādītāju vai ar roku jārāda laikus pirms manevra sākuma un jāpārtrauc tūlīt pēc tā pabeigšanas (**signāla rādīšanu ar roku var pārtraukt tieši pirms manevra**). (2,24)*

*Transportlīdzekļa vadītājam aizliegts: .. lietot tālruni, ja transportlīdzeklis atrodas kustībā (**izņemot gadījumus, kad transportlīdzekļa vadītājam, lai to lietotu, nav jāņem rokā tālruņa klausule**). (2,60)*

Ja pamatdokumenta tekstā ir atsauce uz jau norādītu pielikumu, tad turpmāk tekstā to noformē ar norādi "sk. pielikumu", minot attiecīgo pielikuma numuru (ja tāds ir), piemēram: Dokumenta apstiprinājumu noformē ar apstiprinājuma uzrakstu (sk. 3.pielikumu). (3)

Šādi iesprausti teikumi, kurus varētu novietot arī patstāvīgi tekstā, atrodami pārsvarā MK noteikumos, retu reizi privātu personu līgumos ar uzņēmumiem. Tā kā likumos šādi pilnu teikumu paskaidrojumi kā iespraustas vienības nav atrasti, darba autore domā, ka šāda parādība raksturīga tieši MK noteikumu izstrādāšanā. Ja likumi vairāk nosaka vispārīgu regulējumu visiem valsts iedzīvotājiem, tad noteikumi ir daudz konkrētāki, tie attiecas uz šaurāku personu loku, uz konkrētiem gadījumiem un to apstākļiem, tāpēc MK noteikumos iekļautas konkrētas norādes, sīki paskaidrojumi. MK noteikumu teksta struktūra veidojas ļoti sarežģīta, ievērot teksta viendabīguma principu kļūst grūtāk, un šo problēmu mēģina risināt ar iespraustu vienību palīdzību.

Avotos atrasti arī standartizēti iespraudumi, kas norāda vai nu uz pielikumu, vai uz kādu dokumenta pantu/punktu/daļu, kurā var plašāk un precīzāk atrast trūkstošo informāciju. Šādas norādes var būt nominatīvā, sintaktiski nesaistītas ar teikumu, bet biežāk tomēr izmantots verba infinitīvs *skatīt*, kas var būt saīsināts:

Satiksmi regulē ar luksoforiem (2.pielikums), kuriem ir zaļas, dzeltenas, sarkanas un baltas gaismas signāli. (2,20)

Dokumenta apstiprinājumu noformē ar apstiprinājuma uzrakstu (sk. 3.pielikumu). (3)

Tiesvedībā var atrast norādes uz likuma pantiem, kuri nosaka, kāpēc un kādā kārtībā notikusi konkrētā tiesas procedūra.

Iesniegums tika nodots Tiesas Otrajai nodaļai (Reglamenta 52.panta 1.punkts). (10)

Līdzīgi iespraustas atsauces konstatētas arī garākos privātpersonas līgumos ar uzņēmumu, iespraudumā norādīts līguma punkts, kurš ietekmē konkrētā teikuma saturu:

TVT ir tiesības vienpusējā kārtā mainīt televīzijas programmu paketes sastāvu un izmainīt abonēšanas maksu (saskaņā ar punktu 1.3.). (7,1)

Likumos, MK noteikumos un privātos līgumos teksta organizēšanai izmantota pantu, punktu, apakšpunktu sistēma, kuru parāda ar cipariem. Tiesvedībā dokumenti vairāk tiek veidoti kā vienots teksts, tāpēc liecības garākā aprakstā parādās tādi organizējoši iespraudumi kā *pirmkārt, otrkārt, visbeidzot, cita starpā*, tie rāda satura secīgumu.

3.2.Iespraudumu struktūra

Lai izpētītu, vai visi iespraudumi ir predikatīvas vienības, vispirms skatīts, vai viņiem var atrast struktūras shēmu. Ja tā ir, iespraudums ir predikatīva vienība. Ja struktūras shēma

realizēta daļēji, mēģināts atrast reducētos komponentus. Reducēta struktūras shēma arī veido predikatīvu vienību. Ja nav iespējams atrast reducētos struktūras shēmas komponentus, tad tiek meklēta atbilde dziļākā semantiskajā struktūrā, vai tur vēl ir atrodami trūkstošie nojēgumi, kuru konkrētās formas izteikumā netiek realizētas. Atjaunojot iesprauduma struktūras shēmu pēc šiem nojēgumiem, mēģināts pierādīt, ka iespraudumi apziņā ir domāti kā predikatīvas vienības, kaut arī nav realizēta struktūras shēma.

Iespraustas predikatīvas vienības var būt ar pilnu struktūras shēmas realizāciju un ar nepilnu struktūras shēmas realizāciju. Iespraudumos ar nepilnu struktūras realizāciju var būt reducēts teikuma priekšmets, teikuma priekšmets un izteicēja saitiņa, izteicējs, kā arī reducēta var būt visa struktūras shēma, iespraudumā atstājot semantiski nozīmīgākos elementus, kas ar struktūras shēmas komponentiem ir pakārtojuma sakarā. Iespraudumos, kuros reducēta visa struktūras shēma, var būt zudis arī gramatiskais saskaņojums, tomēr darba autore uzskata, ka šādi iespraudumi saglabā savu predikativitāti. Tāpat predikativitāti saglabā iesprausti saīsinājumi. Domuzīme ne vienmēr ir lietota, lai norādītu uz izlaistiem struktūras shēmas komponentiem, dažreiz uz tiem norāda tikai konteksts un situācija. Atjaunotā predikatīvā vienība ne vienmēr nozīmē, ka tieši tādu vienību izteikuma radītājs gribējis reducēt, galvenais ir norādīt uz domāto semantisko minimumu, kurš nav realizējies izteikuma struktūrā, bet ir saglabājis savu predikativitāti:

*706.zīme "Virziena rādītājs". Braukšanas virziens un attālums (**km[kas ir norādīts kilometros]**) līdz lidostai (**[ko rāda] zīme ar zilu fonu**), tūrisma objektam (**ko rāda] zīme ar brūnu fonu**) vai braukšanas virziens uz viensētu (**[ko rāda]zīme ar pelēku fonu**);... (2,74)*

Divdabja teicieni un daļa paskaidrojošo vārdu un vārdu grupu klasificēti kā sekundāri predikatīvas vienības, kuru pārveidošana primāri predikatīvās vienībās grūti realizējama un nav vēlama (sk.3.2.3).

Lietišķajā paveidā konstatēti iespraudumi, kas līdzīgi vienlīdzīgiem teikuma locekļiem, tomēr to lietojums iespraudumu funkcijā darba autorei liek domāt, ka tie līdzvērtīgi paskaidrojošai predikatīvai vienībai. Piemēram, iesprausts vārds, kurš nevis konkretizē kādu pamatteikumā nosaukto teikuma loekli, bet gan nosauc to citā vārdā, tradicionāli ir vienlīdzīgs teikuma loceklis, kurš varētu būt arī pievienots ar saikli *jeb*, tomēr iesprauduma funkcijā tas līdzvērtīgs predikatīvai vienībai ar reducētu teikuma priekšmetu un nominālu izteicēju:

*Pārvaldes dokumentu sistēmā ietilpst šādas dokumentu grupas: .. sarakstes dokumenti (**[tie ir] korespondence**). (3)*

Tāpat par predikatīvām vienībām darba autore uzskata iespraustus vārdus vai vārdkopas, kuri ir vienlīdzīgi teikuma locekļi ar kādu pamatteikuma loekli, bet tradicionāli

tiktu šķirti ar saikli pamatteikumā, un šie vienlīdzīgie teikuma locekļi varētu būt sakārtoti ar saikli *vai*:

Iedegta mirgojoša oranža ([tā var būt] dzeltena) bākuguns nedod priekšroku. (2,18)

Abos minētajos piemēros uz iespraudumu predikatīvātī norāda tieši iesprauduma funkcija, ka paskaidrojums ir papildu paskaidrojums, kurš teikumā varētu arī nebūt, atšķirībā no vienlīdzīgiem teikuma locekļiem, kuri visi teikumā ir vienlīdz svarīga informācija satura paušanai. Piemērā minētais noteikums pilnvērtīgi attiecas uz oranžu bākuguni, tomēr teikumā tiek iekļauta papildu doma, ka bākuguns var būt arī dzeltena, kas ir pieļaujami, bet nav vēlami.

Līdzīgi vairākos dokumentos raksturīga iesprausta vienība, kurā iepriekš ar cipariem uzrakstītais skaitlis minēts ar vārdiem. Tas atbilst dažu dokumentu formālai prasībai, lai novērstu iespējamu falsifikāciju. Lasītāju apziņā strādā paskaidrojoša predikatīva vienība, kas paskaidro ar cipariem attēloto elementu:

..atkārtota pieslēgšana pie kabeļtelevīzijas tīkla pēc parāda nomaksas un zaudējumu atlīdzināšanas tiek veikta 3 ([tas ir] trīs) dienu laikā pēc abonenta pieteikuma... (7,2)

Par katru nokavēto maksājuma dienu maksāt kavējuma naudu 0,15% ([tas ir] piecpadsmit simtdaļas procenta) no parāda summas. (6,1)

3.2.1. Iespraustas predikatīvas vienības ar pilnu struktūras shēmas realizāciju

Kā jau iepriekš tika minēts, J.Kārklīņš teikumus, kuru sastāvā ir tradicionālajā sintaksē apskatītie iespraustie teikumi, uzskata par saliktiem teikumiem, jo šādi teikumi vienmēr ir polipredikatīvas vienības (sk.14.lpp.). Pēc predikatīvo vienību skaita šādi iesprausti teikumi var būt paplašināti vai nepaplašināti salikti teikumi.

Materiālos konstatētas iespraustas predikatīvas vienības ar pilnu struktūras shēmu, kuras varētu būt patstāvīgi teikumi, vai arī salikta teikuma daļas bezsaikļa sakārtojuma saistījumā:

Transportlīdzekļa vadītājam ir šādi pienākumi: .. braucot ar mehānisko transportlīdzekli, kura konstrukcijā paredzētas drošības jostas, būt piesprādzētam un nevest pasažierus, kuri nav piesprādzējušies (tas attiecas uz visiem pasažieriem, kuru sēdvietas aprīkotas ar drošības jostām); .. (2,15)

Lietotājs apņemas: pēc piegādātāja pieprasījuma izsūtīt kontrolmērījumus pa pastu (pasta izdevumus apmaksā Piegādātājs). (6,1)

Par patstāvīgām predikatīvām vienībām ar pilnu struktūras shēmas realizāciju darba autore uzskata arī iespraudumus ar izteicēju 3.personas formā un vispārinātas personas nozīmi.

Signāls ar gaismas virzienrādītāju vai ar roku jārāda laikus pirms manevra sākuma un jāpārtrauc tūlīt pēc tā pabeigšanas (signāla rādīšanu ar roku var pārtraukt tieši pirms manevra). (2,24)

Tomēr šādas iespraustas patstāvīgas predikatīvas vienības ir reti, tāpat kā iespraustas pakārtotas predikatīvas vienības ar pilnu struktūras shēmu:

Dzīvokļa īpašniekam ir tiesības: .. atteikties no atsevišķiem pakalpojumiem (kuru pārtraukšana ir tehniski iespējama un neskar dzīvojamās mājas kopēju uzturēšanu), iesniedzot par to mājas pārvaldniekam rakstveida iesniegumu... (5,3)

Dažreiz šādu patstāvīgu predikatīvu vienību lietošana iesprauduma funkcijā skaidrojama ar to, ka lietišķajā paveidā bieži pamatteikums ir plaši izvērstis salikts teikums, kuru pārtraukt ar paskaidrojošu patstāvīgu teikumu vai palīgteikumu nav vēlams, lai saglabātu teksta vienotību un satura secīgumu, kā arī lai nerastos neskaidrība, kura teikuma daļa tiek paskaidrota.

3.2.2. Iespraustas predikatīvas vienības ar nepilnu struktūras shēmas realizāciju

Vairums iespraudumu tomēr ir ar daļēji vai pilnībā reducētu struktūras shēmu.

Par predikatīvām vienībām var uzskatīt visus iespraudumus, kuros ir verbs finītā formā, bet reducēts struktūras komponents, kas izsaka darbības veicēju vai stāvokļa izjutēju. Reducēto komponentu var atrast konteksta teikumos vai salikta teikuma daļās, vai arī to var noprast no situācijas. Jebkurā gadījumā tā ir konsituatīvi saistīta predikatīva vienība ar nepilnu struktūras shēmas realizāciju.

..gājēju ceļš — ceļš, kas paredzēts gājējiem ([kurš]var būt apzīmēts ar 414.ceļa zīmi) ... (2,7)

Daļu iespraudumu var transformēt par teikumiem, ņemot vērā, ka izteicēju var būt nomināls vai adverbīāls un to var veidot dažādu vārdšķiru vārdi. Tos var uzskatīt par reducētām predikatīvām vienībām ar reducētu teikuma priekšmetu *tas* un verba *būt* finītu formu saitiņas funkcijā, piemēram, iespraudumi ar apstākļa vārdiem *pirmkārt, otrkārt u.tml.:*

[Tas ir] Otrkārt, [ka] personas seksuālā orientācija, kas ir viņu privātās dzīves aspekts, attiecīgi ir 8. panta darbības jomā. (10)

Pēc līdzīga principa reducētus struktūras shēmas komponentus var atrast iespraustiem paskaidrojošiem vārdiem un vārdu grupām, kas pēc formas līdzīgi savrupinātiem pielikumiem, bet pēc nozīmes nav. Paskaidrojamais jēdziens vai vārds pamatteikumā nozīmē to pašu, ko sekojošā iesprauduma jēdziens vai saturs, tomēr šāda atbilde realizējas tikai

konkrētajā gadījumā, šāda atbilde nepastāv vienmēr. Reducēts teikuma priekšmets un verba *būt* finītā forma saitiņas funkcijā:

Šajos noteikumos neparedzētus ceļu satiksmes ierobežojumus, kad tiek noteiktas un ir pieļaujamas atkāpes no šo noteikumu prasībām ([tie ir] ceļu darbi, sporta sacensības, publiski pasākumi u.tml.), drīkst izdarīt tikai normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā... (2, 11)

Publiskie pasākumi tikai konkrētā gadījumā ir ceļu satiksmes ierobežojums, tātad iespraustais paskaidrojošais vārds konkretizē, bet pielikums jēdzieniskā satura ziņā parasti ir vispārīgāks par raksturojamo vārdu (VPSV,298).

Arī V.Skujiņa norāda, ka domuzīme lietišķajos tekstos visbiežāk lietota, lai aizstātu izlaistu vārdu vai vārdus (Skujiņa 1999, 119). Tas palīdz atpazīt reducētas struktūras shēmas iespraudumiem, kuros dažreiz ir lietota domuzīme, bet dažreiz nav, iespraudumā reducēts teikuma priekšmets un verba *būt* finītā forma saitiņas funkcijā:

Dokuments - jebkurā veidā un materiālā ierakstīta informācija, ko rada, saņem un uzglabā jebkura Latvijas Republikas valsts pārvaldes institūcija, valsts un pašvaldību iestāde, uzņēmums, uzņēmēj sabiedrība un uzņēmēj sabiedrību apvienība, kā arī sabiedriskā un reliģiskā organizācija (turpmāk tekstā – [tās ir] "organizācija") vai fiziskā persona. (3)

Mājas pārvaldnieks apņemas pārvaldīt un apsaimniekot dzīvokļa īpašumam piederošo kopīpašumā esošo domājamo daļu (turpmāk tekstā [tā ir] „Kopīpašums”)... (5,1)

Lietišķā paveidā parādās arī dažādu nosaukumu saīsināti apzīmējumi jeb abreviatūras. Tādā gadījumā iesprausto apzīmējumu nevar uzskatīt par predikatīvu vienību, jo apzīmējums pārstāv un izteic jēdzienu, kuru lasītājs un klausītājs uztver apziņā (VPSV,41), un apzīmējumam nav nekādu gramatisku izteikšanas līdzekļu. Lasītājs apzīmējamo jēdzienu pats pielāgo teikuma saturam, viņa apziņā tas iegūst jēdzienisko saistījumu ar pārējo teikumu. Tomēr šādi apzīmējumi nebūtu iespējami, ja visi, gan apzīmētāja lietotāji, gan lasītāji, neuztvertu apzīmējamā jēdziena saistījumu ar pārējo teikumu vienādi. Tas liecina, ka cilvēku apziņā ir jau gatavas teikumu konstrukcijas, kurās ievietot apzīmēto jēdzienu, lai tās iederētos konkrētā teikumā, kas arī sakrīt ar mūsdienu sintakses teoriju par abstraktām struktūras shēmām, kuras realizējas konkrētos teikumos. Tāpēc darba autore uzskata, ka iespraustie apzīmējumi arī pārstāv predikatīvu vienību ar reducētu struktūras shēmu, lai izteiktu to jēdzienisko saistījumu ar teikuma saturu. Iespraudumā reducēts teikuma priekšmets un verba *būt* finītā forma saitiņas funkcijā:

Partneri apsveic Baltijas Drošības Palīdzības Grupas ([tas īsāk ir] BALTSEA) nodibināšanu kā efektīvu institūtu drošības palīdzības Latvijas, Igaunijas un Lietuvas aizsardzības spēkiem starptautiskai koordinēšanai. (8)

Te jāpiebilst, ka šādi apzīmējumi pārstāv predikatīvu vienību tikai iesprauduma funkcijā, pārējos gadījumos tie ir iesaistīti teikumā kā teikuma locekļi, piemēram: *Partneri uzskata, ka NATO paplašināšanās sekmēs Amerikas Savienoto Valstu, Kanādas un visu Eiropas valstu drošību...* (8)

Lietīšajā paveidā konstatētas arī paskaidrojošas vārdu grupas ar ievadītārvārdu. Ievadītārvārda funkcijā lietoti: *īpaši, it īpaši, jo īpaši, it sevišķi, tai skaitā, tas ir, proti, piemēram*. Iespraustajā vienībā iekļautais apstākļa vārds *īpaši* norāda uz šajā vienībā reducēto verbu, jo apstāklis, arī tā funkcijā lietots citas vārdšķiras vārds, raksturo darbību vai pazīmi, nevis lietvārdu, ar kuru kopā apstāklis veido paskaidrojošo vārdu grupu. Reducētais verbs var būt atrodams pamatteikumā, un liek domāt par salikta teikuma veidošanas principu valodas ekonomijas nolūkā lineārā ķēdē neatkārtot teikuma komponentus. Šādās konstrukcijās reducēts izteicējs:

*..darīt visu iespējamo, lai netiktu apdraudēti citi ceļu satiksmes dalībnieki, **it sevišķi [lai netiktu apdraudēti] mazāk aizsargātie (gājēji un velosipēdu vadītāji)**...* (2,15)

Minētais piemērs rāda, ka iespraudumā var būt vēl viens iespraudums, kuru darba autore uzskata par sekundāri predikatīvu komponentu (sk.3.2.3.2.).

Ja ievadītārvienība ir nereducēts vai reducēts divdabja teiciens (sk. arī 3.2.3.1.), tas var norādīt uz trūkstošu izteicēju – nelokāmais divdabis norāda uz vienlaicīgu darbību ar kādu citu darbību, kura tādā iespraudumā ar paskaidrojošo vārdu vai vārdu grupu formāli nav minēta.

*..ja oriģinālā ir nesalāsāms teksts (**piemēram [minot, ja nesalāsāma ir] vārda daļa, vārds, vairāki vārdi vai citas zīmes**), tad izrakstā jāpārraksta tikai tā teksta daļa, kas ir skaidri salasāma...* (3)

Arī paskaidrojošās vārdu grupas ar ievadītārvārdu var būt iesprausta predikatīva vienība, kurā reducēti teikuma priekšmets un izteicējs, palikuši tikai paskaidrojošie vārdi, kuri paskaidro reducēto izteicēju:

*Viņa vēlējās izzināt starpvalstu adopcijas iespējas, **it īpaši [viņa vēlējās izzināt adopcijas iespējas] Āzijā, Dienvidamerikā un Madagaskarā**.* (10)

Ievadītārvārdi *tai skaitā* arī pilda apstākļa funkciju, un līdzīgi kā iepriekšējā piemērā tie norāda uz reducētu izteicēju, jo tie nav sintaktiski saistīti ar paskaidrojošo vārdu vai vārdu grupu. Iespraudumā var būt reducēts arī teikuma priekšmets, vai reducēts var būt potenciāli sadalāms gramatiskais centrs:

*ABONENTAM aizliegts patvaļīgi vai ar citu organizāciju, vai personu palīdzību veikt darbus TVT piederošajās iekārtās un komunikācijās, **t.sk.[aizliegts veikt] pieslēgšanu vai atslēgšanu no kabeļtelevīzijas tīkla**.* (7,2)

Ar šo pilnvaroju manis brīvi izvēlētu personu .. saņemt visus nepieciešamos dokumentus, tai skaitā [pilnvaroju saņemtiesniegumus, izziņas, lūgumus... (9)

Arī citās iespraustās predikatīvās vienībās var būt reducēti abi struktūras shēmas komponenti. Uz reducēto struktūras shēmu var norādīt domu zīme. Darbojas salikta teikuma daļu veidošanas paņēmiens – tiek reducēts kāds vai visi struktūras shēmas komponenti, lai neatkārtotu jau sniegto informāciju, un uz šo redukciju norāda domuzīme:

Ja ietves, gājēju ceļa, gājēju un velosipēdu ceļa, nomales nav vai pa to pārvietoties nav iespējams, gājējiem ir atļauts pārvietoties pa brauktuves malu vienā rindā (pa ceļiem, kur ir sadalošā josla, - [gājējiem ir atļauts pārvietoties] pa ārmalu). (2,11)

Tāpat lietišķajā paveidā tiek lietoti iespraudumi, kuros reducētie struktūras shēmas komponenti jau ir standarts, tiek atstāts tikai semantiski nozīmīgākais vienības elements, turklāt bieži nominatīvā. Šādi standarta iespraudumi var būt gan norādes uz informācijas plašāka vai precīzāka apraksta vietu:

Ceļa apzīmējumiem (6.pielikums [kuri atrodami 6.pielikumā]) jāatbilst valsts standartu LVS 85 un LVS 93 prasībām. (2,78)

Iespraustā vienībā var būt norādes par dokumenta publicēšanas vietu un laiku, kuras nav sintaktiski saistītas ar teikumu vai tā locekļiem, tomēr tās apzīmē predikatīvu vienību, ko katrs lasītājs ar tām izveido savā apziņā:

Ar šā likuma spēkā stāšanos spēku zaudē Latvijas Republikas Valodu likums (Latvijas PSR Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1989, 20.nr.[kas ir publicēts Latvijas PSR Augstākās padomes un Valdības Ziņotājā 1989.gada 20.numurā). (11)

Minētajā piemērā formāli var atjaunot reducētas struktūras shēmas, lai iespraudums sintaktiski iekļautos teikumā tādā formā, kādā tas ir uzrakstīts:

Ar šā likuma spēkā stāšanos spēku zaudē Latvijas Republikas Valodu likums ([Publicēšanas vieta ir] Latvijas PSR Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, [publicēšanas laiks ir] 1989.gads, pēc kārtas tas ir 20.nr).

Tomēr šajā gadījumā teksta veidotāja mērķis nav bijis noteikt, kādu tieši struktūru lasītājam ar iesprausto vienību jāsaprot, būtiskais ir tas, ka šāds iespraudums ir līdzvērtīgs predikatīvai vienībai, kuru struktūrai jāizsaka ar iesprausto vienību domātais saturs. Konkrēto predikatīvo vienību lasītājs izveido ar tiem leksiskiem līdzekļiem, kurus uztver no konteksta un situācijas.

Pētītajos avotos konstatēta tikai viena iesprausta vienība, kas atbilst jēdzienam paskaidrojošā vārdu grupa ar ievadītārvārdu un kura teikumā ir novietota pirms izteicēja:

No lietas dokumentiem, un it īpaši no pierādījumiem, kas savākti E.B. pieteikuma caurskatīšanas laikā, redzams, ka, ņemot vērā viņas dzīvesveidu, un neraugoties uz viņas

neapstrīdamajām pozitīvajām personības īpašībām un spējām bērnu audzināšanā, viņa nepiedāvāja bērna adopcijai nepieciešamās garantijas no ģimenes, bērnu audzināšanas un psiholoģiskās perspektīvas... (10)

Minētajā piemērā *no pierādījumiem* līdzinās sekundāri predikatīvajam komponentam, kas ietver prepozīciju *pierādījumi ir lietas dokumenti*, tomēr apstāklis *īpaši* norāda uz sintaktiski tukšu izteicēja pozīciju, jo apstāklis sintaktiski var būt saistīts ar izteicēju vai apzīmētāju. Teikuma saturs norāda uz trūkstošajiem struktūras shēmas komponentiem. Ja teikumā formāli atjaunotu trūkstošo struktūras shēmu, veidotos vienība, kurā atkārtojas izteicējs:

No lietas dokumentiem, un it īpaši [tas ir redzams] no pierādījumiem, kas savākti E.B. pieteikuma caurskatīšanas laikā, redzams, ka,...

No vienas puses, minēto piemēru varētu uzskatīt par savdabīgu salikta teikuma veidošanas paņēmieni ar saliktiem teikumiem raksturīgu struktūras shēmas redukciju. No otras puses, loģisks salikts teikums būtu tāds, kurā reducē atkārtotu infomāciju: *No lietas dokumentiem [ir redzams],ka,.. un it īpaši [tas ir redzams] no pierādījumiem, kas savākti E.B. pieteikuma caurskatīšanas laikā.*

Tāpēc darba autore uzskata, ka iespraustā vienība ir predikatīva, bet to var uztvert kā sekundāri predikatīvu vienību, kuras pilna realizēšanās nav vēlama, lai ekonomētu valodas līdzekļus. Minētajos piemēros iespraustās vienības var vērtēt kā sekundāri predikatīva komponenta un salikta teikuma daļas robežgadījumus.

3.2.3. Iespraustas sekundāri predikatīvas vienības

I.Lokmane runā par sekundāru jeb papildus predikativitāti, kas teikumā izpaužas kā slēpts, papildu gramatiskais centrs. To veido vārdformas, kas neietilpst gramatiskajā kodolā un nav vārdkopu attieksmēs ne ar vienu vārdu teikumā (Lokmane 2002,48). Sekundārā predikativitāte ir mazāk svarīga par īsto un realizējas tikai uz tās fona (Lokmane 2002, 49).

Iesprauduma funkcijā konstatētas divu veida sekundāri predikatīvas vienības – divdabja teiciens un paskaidrojoši vārdi un vārdu grupas bez ievadītārvārdiem, kuras gramatiski ir saskaņotas ar pamatteikumu.

Tradicionālajā sintaksē divdabja teiciens tiek skatīts kā savrupinājums, kurā divdabis lietots sekundāri predikatīvā locekļa funkcijā un tam piesaistīts vēl kāds patstāvīgs vārds pakārtojuma sakarā. Divdabis pats ir verba infīnīta forma, kas saglabā verba leksisko nozīmi un kas nosauc darbību kā pabeigtu vai kā sasniegtu stāvokli pazīmes veidā (Paegle 2003,

138). To, vai šī darbība ir reāla vai ireāla, nosaka pamatteikums, kurā divdabis vai tā teiciens iesaistīts.

I.Lokmane runā par slēptu izteicēju, teikumā slēptā veidā ir ietverts vēl viens apgalvojums, kas ir mazāk nozīmīgs. Gramatiskās uzbūves ziņā teikums ar divdabja teicienu esot vienkāršs, jo papildu gramatiskie centri ir atkarīgi no galvenā un ir mazāk nozīmīgi (Lokmane 1998, 262). Turpretī S.Lagzdiņa raksta, ka divdabja konstrukcijām ir teikuma vērtība saliktu teikumu sastāvā, tos var nosaukt par potenciāliem teikumiem un tie ir salikta teikuma sintakses izpētes objekts (Lagzdiņa 1997, 27). S.Lagzdiņa uzskata, ka katras jaunas finītas vai infinītas (tātad arī divdabja) formas iesaistījums teikumā pievieno teikumam jaunu modalitāti vai gramatisko laiku, vai jaunu notikumu, vai jaunu teikuma uzbūves plānu, t.i., pārvērš to saliktā teikumā, par izņēmumu atzīstot lokāmo divdabi adjektīva pozīcijā (Lagzdiņa 1997, 33).

Pats divdabis ar izskaņu –ot norāda uz darbības vienlaicīgumu ar pamatteikumā nosaukto darbību, tātad šāda divdabja teiciena modalitāte un laiks tiek pārņemti no pamatteikuma.

I.Lokmane uzskata, ka sekundāri predikatīvi komponenti ir arī savrupināti pielikumi. Pielikuma atbilde paskaidrojamam vārdam piemīt ne tikai izteicēja nosauktās darbības laikā, tā piemīt vienmēr. Savrupinātu pielikumus var brīvāk iesaistīt teikumā, tie var veidot vārdvirknes, teikumā var veidoties plašas savrupinātas teikuma locekļu grupas (Lokmane 2002,53). Tāpēc darba autore iespraustus pielikumus, kas līdzīgi savrupinātiem pielikumiem, uzskata par sekundāri predikatīviem komponentiem.

I.Lokmane sekundārās predikatīvātes raksturošanai izmanto terminu „propozīcija”- tā ir leksisko nosaukumu kopums, kas atspoguļo kādu īstenības situāciju vispārināti – neatkarīgi no laika, modalitātes, konkrētās gramatiskās formas. Teikumā ar primāro predikativitāti var būt iekļauta tikai viena prepozīcija, kura ir izteikta ar gramatisko centru, bet teikumā var būt arī apvienotas vairākas prepozīcijas, tādā gadījumā ir izveidots salikts teikums ar vairākiem gramatiskiem centriem vai arī ar sekundāri predikatīvu komponentu kāda prepozīcija tiek realizēta slēpti (Lokmane 2002,50). Piemēram: *Piekususi viņa apsēdās*. Viens teikums ietver divas prepozīcijas: *Viņa apsēdās. Viņa bija piekususi*. Ar transformācijas metodi var parādīt slēpto gramatisko centru.

3.2.3.1. Iesprausts divdabja teiciens

Iesprauduma funkcijā lietoti divdabja teicieni, kurus veido nelokāmais divdabis ar izskaņu –ot: *vārdu sakot, izņemot, neskaitot* u.c. Ar divdabi nosaukto darbību neveic

pamatteikumā nosauktais darbības veicējs, bet gan nenoteikta persona. Lietišķajā paveidā parasti nav norādes uz šīs darbības veicēju, tā ir vispārīga persona, jo konkrētie dokumenti sniedz vispārīgu informāciju katram, uz kuru tas varētu attiekties.

*Aizliegts Latvijā pastāvīgi reģistrēt: mehāniskos transportlīdzekļus (**izņemot traktortehniku un tās piekabes**), piekabes un mopēdus, kuru ražotājiem nav piešķirts starptautiskais izgatavotāja identifikācijas kods. (2,58)*

Tiesvedības dokumentos, kur sniedz personu subjektīvas informācijas atstāstu, iespējama arī norāde uz darbības, kuru izsaka ar divdabi, veicēju, vai arī to var nojaust no situācijas:

***Iesniedzēja** apgalvoja, ka atteikums piešķirt viņai adopcijas atļauju ticis pamatots ar viņas „dzīvesveidu”, **[iesniedzējai] citiem vārdiem sakot**, viņas homoseksualitāti. (10)*

Minētajā piemērā no situācijas un konteksta ir noprotams, ka iesniedzējai ir atteikts piešķirt adopcijas atļauju un tas pamatots ar viņas dzīves veidu, bet tieši iesniedzēja ar citiem vārdiem konkretizē, kas tieši no viņas dzīvesveida, viņasprāt, ir atteikuma iemesls.

Lietišķā vēstulē konstatēts arī iesprausts divdabja teiciens, kur uz trūkstošo divdabi norāda domuzīme, tomēr citi piemēri ar šādu norādi nav atrasti:

*Pēc tam veidlapas abus eksemplārus ielieciet pievienotajā aploksnē, pievienojot iepriekšējā abonenta rakstisku atteikumu no tālruņa līnijas 6XXXXXXX (**iepriekšējā abonenta nāves gadījumā – [pievienojot] miršanas apliecības kopiju**), un nosūtiet... (12)*

Iesprausts divdabja teiciens var būt arī paskaidrots ar palīgteikumu:

*Avārijas gaismas signalizācija jāiededz (**izņemot gadījumus, ja mehāniskais transportlīdzeklis ar tādu nav aprīkots vai tā nedarbojas**) un avārijas zīme uz ceļa jāizliek šādos gadījumos:... (2,46)*

Ir iespraudumi, kuros varētu būt reducēts divdabīs ar izskaņu –ot vai -oties, palikusi tikai divdabja teiciena daļa: (*piemēram [minot], citiem vārdiem[sakot], no vienas puses[skatoties] – no otras puses [skatoties]*).

*Visām organizācijām, kuras saskaņā ar likumiem ir jāreģistrē, savos dokumentos jānorāda to reģistrācijas numurs, **piemēram [minot]**: Reģ. Nr. 000302475. (3)*

*Ja pagaidu zīmēm, kas novietotas, **piemēram [minot]**, uz pārvietojama statīva, transportlīdzekļa, kas veic ceļa darbus, vai citā veidā, kas norāda šo zīmju uzstādīšanas pagaidu raksturu, ir cita nozīme nekā stacionārām zīmēm, transportlīdzekļa vadītājiem jāievēro pagaidu zīmju prasības. (2,61)*

Divdabja teicienā atstāts semantiski nozīmīgākais elements, kas norāda uz paskaidrojumu. Tam, vai šo paskaidrojumu runā, saka, min vai domā, nav piešķirta tik liela

nozīme, tāpēc arī divdabis reducēts. Teikumā iekļauta vēl viena prepozīcija *piemērs tiek minēts*.

Par slēptu izteicēju var runāt, ja ar divdabi nosauktās darbības veicējs ir tas pats, kas pamatteikumā:

Ņemot vērā konstatētos apstākļus, ka SIA "MOBILUX" ir bijusi pārkāpuma iniciatore, jo ir sagatavojusi un nosūtījusi elektroniskās e-pasta vēstules, kurās faktiski noteikta minimālā mazumtirdzniecības cena, par kādu interneta veikali var realizēt SIA "MOBILUX" ražotos M-LUX datorus, savukārt, [padomei]no otras puses [skatoties], liela daļa interneta veikalu nav norobežojušies un ir pieņēmuši un ievērojuši SIA "MOBILUX" noteiktās minimālās mazumtirdzniecības cenas, Konkurences padome uzskata, ka pie konstatētajiem apstākļiem interneta veikali jāatzīst par līdzatbildīgiem par realizēto konkurences tiesību pārkāpumu. (4)

Divdabja teicienā atstāts semantiski nozīmīgākais elements, kas norāda pusi, no kuras paustais saturs tiek skatīts/aplūkots/vērtēts. Ar divdabi izteiktā darbība nav tik svarīga, tāpēc divdabis reducēts.

3.2.3.2. Gramatiski saskaņoti paskaidrojoši vārdi un vārdu grupas

Darba autore uzskata, ka savrupinātiem pielikumiem līdzvērtīgi ir paskaidrojošie vārdi un vārdu grupas bez ievadītājvārdiem, kuri gramatiski ir saskaņoti ar paskaidrojamo jēdzienu:

Šis termins neattiecas uz vietu, kur uz brauktuves izbrauc no blakusteritorijas (pagalma, stāvvietas, degvielas uzpildes stacijas, uzņēmuma u.tml.) (2,7)

Piemērā iespraudumā iekļauti vairāki sekundāri predikatīvie komponenti, teikumā iekļauta pamata prepozīcija *[kāds/kāda] izbrauc no blakusteritorijas* un vairākas slēptas prepozīcijas: *Pagalms ir blakusteritorija. Stāvvietas ir blakusteritorija .u.tml.* Sekundāri predikatīvie komponenti parāda iespraustā jēdziena atbilstmi paskaidrojamam jēdzienam pamatteikumā nosauktās darbības laikā. Sekundāri predikatīvie komponenti vienlaicīgi ir arī saistīti ar izteicēju, uz ko norāda morfoloģiskais saskaņojums: *izbrauc no pagalma, izbrauc no stāvvietas*. Tādējādi par sekundāru predikatīvitāti var runāt gadījumos, kad iespraustie paskaidrojošie vārdi ir saskaņoti ar paskaidrojamo vārdu/jēdzienu pamatteikumā. Ja paskaidrojošie vārdi nav saskaņoti ar paskaidrojamo vārdu/jēdzienu, tad to var uztvert arī kā neslēptu prepozīciju, kura teikumā iesaistās kā salikta teikuma daļa ar reducētu struktūras shēmu. Par salikta teikuma un sekundāri predikatīva komponenta robežgadījumu var uzskatīt gramatiski saskaņotu paskaidrojošo vārdu un vārdu grupu ar ievadītājvārdu, kura atrodas pirms izteicēja (sk. 3.2.2.)

4. IESPRAUDUMI LIETIŠĀJĀ PAVEIDĀ VALODAS KULTŪRAS ASPEKTĀ

Valodas kultūras aspektā aplūkoti daži piemēri, kad iespraudumi lietoti nepareizi, veidoti nepareizi vai vispār tekstā nav nepieciešami.

Pētītajos avotos pārsvarā interpunkcija bija lietota saskaņā ar valodnieku norādījumiem, konstatēti tikai pāris piemēri, kuros nav ievērots, ka iespraudumu atdalīšanai jālieto pieturzīmes no abām pusēm, piemēram:

Piegādātājs pārdod un piegādā šķidrino gāzi – turpmāk tekstā [saukts par] „gāzi” [-] Lietotājam, bet lietotājs saņem un samaksā par piegādāto gāzi. (6,1)

Pēc darba autores domām, nevēlama ir vienāda tipa iespraustu vienību viena teksta ietvaros likšana gan iekavās, gan komatos. Tas rada neskaidrību, ar ko iespraustās vienības atšķiras, tādējādi lieki apgrūtinot teksta lasītāju.

*Mehāniskajiem transportlīdzekļiem, **izņemot motociklus, triciklus, kvadriciklus, trolejbusus un traktortehniku**, jābūt divām valsts reģistrācijas numura zīmēm, bet motocikliem, tricikliem, kvadricikliem, traktortehnikai, piekabēm un mopēdiem - vienai valsts reģistrācijas numura zīmei. Mehānisko transportlīdzekļu (**izņemot traktortehniku**) un to piekabju valsts reģistrācijas numura zīmēm jāatbilst valsts standarta LVS 20:1999 vai LVS 20:2003 prasībām, bet traktortehnikas un tās piekabju valsts reģistrācijas numura zīmēm - valsts standarta LVS 83:2007 prasībām. (2,58)*

Kļūdaina interpunkcija veidojas, ja pieturzīmes tiek liktas iesprauduma atdalīšanai, kaut arī iesprauduma nemaz nav. Tradicionāli sintaksē par iespraudumu uzskatīti *no vienas puses, no otras puses* un šādas vienības liktas no abām pusēm komatos. Darba autore uzskata, ka tradicionāli šie iespraudumi līdzvērtīgi *no vienas puses skatoties, no otras puses skatoties*, pēc nozīmes norādot divu dažādu skatījumu eksistenci par vienu problēmu. Sekojot tradicionālajām norādēm par minēto iesprauduma interpunkciju, arī līgumos tie likti komatos:

*..SIA XXX, .. tās meistara Vārds Uzvārds personā, kurš darbojas uz Statūtu pamata, turpmāk saukts Piegādātājs, **no vienas puses**, un īpašnieka Vārds Uzvārds personā, turpmāk saukts Lietotājs, **no otras puses**, noslēdza šo līgumu par sekojošo... (6,1)*

Līgumos arī tiek lietota tāda vārdkopa, tomēr jēdzieniski tā neatbilst iesprauduma paskaidrojošai funkcijai. Līgumu slēdz divas puses, līgumā norāda pārstāvi no katras puses – pārstāvis no vienas puses un pārstāvis no otras puses. Vārdkopa *no vienas puses* atbilst vienkārša teikuma locekļa – apstākļa - funkcijai, un to nevajag likt komatos.

Privātu personu un uzņēmumu līgumos iespraudumu izveidē vērojamas gramatikas kļūdas, piemēram, iespraudumā, kas precizē tālruņa atrašanās vietu, lietots divdabis *ierīkots* ar

sekojošu adresi nominatīvā, lai gan būtu jābūt lokatīvā. Konstatēts piemērs, kurā ne tikai pārkāpta valodas norma datuma izveidē, nevēlams divu veidu datumu pieraksts viena tipa iespraudumos, bet arī jēdzieniski nav skaidra šī datuma nozīme:

Dzīvokļa īpašnieks ar parakstu uz šī līguma apliecina, ka ir iepazīstināts ar Ugunsdrožības noteikumiem (17.02.2004. MK noteikumi Nr.82), kā arī ar elektroenerģijas piegādes un lietošanas noteikumiem (1996.g.22.oktobra MK noteikumi Nr.413) ... (5,5)

Pareizāk būtu likt datumu aiz MK noteikumu numura, kas arī atbilst loģiskam teikumam mūsu apziņā, piemēram: *MK noteikumi Nr.82, spēkā no 2004.gada 17. februāra.*

Nevēlama ir norāde iesprauduma veidā par nosaukuma abreviatūru, kāda tā ir citā valodā, ja nav papildus norādes par to, ka abreviatūra veidota no citas valodas. Ja cilvēks nezina šo pieņemto apzīmējumu, un nezina, ka tas ir abreviatūra citā valodā, viņam šāda iesprausta burtu kopa neko neizsaka, piemēram:

Transportlīdzeklim, ar kuru pārvadā bīstamas kravas, priekšpusē un aizmugurē jābūt piestiprinātai pazīšanas zīmei - oranžam taisnstūrim, kas atbilst Eiropas valstu nolīguma par bīstamo kravu starptautiskajiem pārvadājumiem ar autotransportu (ADR) prasībām (4.pielikuma 8.punkts). (2,60)

Tieši Ceļu satiksmes noteikumos iespraudumi konstatēti visvairāk, tomēr šie papildus paskaidrojumi tekstu tikai sarežģī, ne vienmēr to izveide ir pārdomāta un visiem saprotama. Vēl 2004.gada redakcijā konstatēts iespraudums, kura jēdzieniskā saistība ar pārējo teikumu nav īsti skaidra:

Policijas darbinieki vai robežsargi (uz valsts robežas un pierobežā) var pieprasīt kravas automobiļu, to piekabju (puspiekabju) un autobusu gabarītu faktiskās masas un ass slodžu pārbaudi. (2,50)

Nevar saprast, vai uz valsts robežas un pierobežā atrodas tikai robežsargi vai arī policisti, tāpat nevar saprast, vai pieprasīt pārbaudi var arī uz valsts robežas un pierobežā, vai tikai tur. Tā kā jaunākajā noteikumu redakcijā teikums jau pārveidots, darba autore secina, ka minētais iespraudums radījis neskaidrības arī citos lasītājos tik lielā mērā, ka noteikumu veidotāji bija spiesti to novērst:

Policijas darbinieki, Autotransporta inspekcijas amatpersonas (pasažieru un kravas autopārvadājumu kontroles laikā) vai robežsargi (uz valsts robežas un pierobežā) var pieprasīt kravas automobiļu, to piekabju (puspiekabju) un autobusu gabarītu, faktiskās masas un ass slodžu pārbaudi. (2, jaunākā redakcija, grozīts ar MK 05.02.2008. noteikumiem Nr.75)

Iespraudumu pārdaudzums arī ir nevēlams, jo tas tikai apgrūtina lasītāju ar teksta atšifrēšanu, traucējot skaidri un nepārprotami uztvert saturu:

Kravas automobiļiem, kuru pilna masa pārsniedz 12 t (izņemot kravas automobiļus - seglu vilcējus), un posmainajiem tūristu autobusiem aizmugurē jābūt piestiprinātai vienai (horizontālai) vai divām (horizontālām vai vertikālām), vai četrām (divām vertikālām un divām horizontālām) pazīšanas zīmēm - taisnstūriem ar slīpām sarkanām fluorescējošām paralēlām svītrām (45° leņķī ar kāpumu transportlīdzekļa ass virzienā) (4.pielikuma 9.punkts). (2,60)

Konstatēti arī piemēri, kuros iespraudums ir nevēlams, piemēram, ja iekavās nosauc ar latviešu vārdu pirms tam lietoto svešvārdu: *rekomendējamo (ieteicamo)*. Lietišķajā paveidā teksta skaidrībai vajag izvēlēties tādus valodas līdzekļus, kurus adresāts sapratīs, nevis sarežģīt tekstu ar papildus paskaidrojumiem.

SECINĀJUMI

Lietišķajā paveidā izmantoti iespraudumi tikai vienā no iespraudumu funkcijām – paskaidrojošā funkcijā. Lietišķais paveids prasa līdzekļu neitralitāti, tāpēc subjektīvi modālu vai emocionāli ekspresīvu nozīmju sniegšana lietišķos dokumentos nav pieļaujama. Paskaidrojumi var būt dažādi - iespraudumi var sniegt kāda jēdziena skaidrojumu, konkretizējumu, precizējumu, tie var norādīt kāda jēdziena sastāvdaļas vai raksturīgākos veidus. Iespraudumi var sniegt norādes uz informācijas avotu, atrašanās vietu, u.c.

Tradicionālajā sintaksē par predikatīvām vienībām netika atzīti iespraudumi, kuros nav verba un kurus veido citu vārdšķiru vārdi, piemēram, lietvārdi un apstākļa vārdi. Mūsdienu sintaksē teikuma izpratne ir mainījusies, un par teikumiem tiek atzītas arī tādas vienības, kurām struktūras shēmas komponenti ir reducēti. Tāpēc iespraudumu struktūru var pētīt vēlreiz, ņemot vērā, ka gramatisko centru var izteikt ar dažādiem līdzekļiem, piemēram, izteicējs var būt nomināls vai adverbciāls, un ja struktūras shēma ir reducēta, tad palikušajā vienībā var būt tikai lietvārds vai apstākļa vārds: *Maksas apmērs par Kopīpašuma pārvaldīšanu un apsaimniekošanu var tikt paaugstināts, pamatojoties uz pašvaldības vai tās deleģētas institūcijas lēmumu, ievērojot Latvijas Republikas (turpmāk tekstā [tā ir] „LR”) normatīvo tekstu prasības, kurš tiek publicēts Ogres centrālajā laikrakstā.* (6,1) Uz reducētiem struktūras shēmas komponentiem var norādīt konteksts: *Ar šo pilnvaroju manis brīvi izvēlētu personu .. saņemt visus nepieciešamos dokumentus, tai skaitā [pilnvaroju saņem]tiesniegumus, izziņas, lūgumus...* (9) Darba gaitā izdevies pierādīt, ka visi iespraudumi ir predikatīvas vienības, tikai daļa ir primāri predikatīvas vienības, un daļa sekundāri predikatīvas vienības.

Darba gaitā konstatētas sekundāri predikatīvas vienības, kuras tradicionāli ir divdabja teicieni ar izskaņām –ot, –oties. Ņemot vērā, ka arī divdabis laika gaitā varētu būt reducēts, atstājot divdabja teiciena semantiski svarīgāko daļu, par sekundāri predikatīvu iespraudumu darba autore uzskata arī piemēram: *Ja pagaidu zīmēm, kas novietotas, piemēram [minot], uz pārvietojama statīva, transportlīdzekļa, kas veic ceļa darbus, vai citā veidā, kas norāda šo zīmju uzstādīšanas pagaidu raksturu, ir cita nozīme nekā stacionārām zīmēm, transportlīdzekļa vadītājiem jāievēro pagaidu zīmju prasības.* (2,61) Darbā pie sekundāri predikatīvām vienībām pieskaitītas arī dažas paskaidrojošu vārdu grupas bez ievadītārvārda, norādot uz slēptu gramatisku centru, ko veido šādas sintaktiskas konstrukcijas. Tā kā daļa paskaidrojošās vārdu grupas, gan ar ievadītārvārdiem, gan bez, tiek atzītas arī par primāri predikatīvām vienībām, darba autore secina, ka ir nepieciešams plašāks pētījums par paskaidrojošu vārdu un vārdu grupu predikativitāti un iesaistīšanu teikumā.

Dažiem iespraudumiem reducētos komponentus atrast ir vieglāk, citiem grūtāk, it sevišķi tas ir grūti, ja reducēti abi struktūras shēmas komponenti. Tas norāda uz dažādām redukcijas pakāpēm, kas arī liek domāt, ka iespraudumu reducēšana ir valodas process, kurš valodā notiek visu laiku. Šīs redukcijas mērķis ir ekonomēt valodas līdzekļus, lai pēc iespējas vairāk semantikas varētu ietilpināt pēc iespējas mazākā formātā. Šāda redukcija pieļaujama, kamēr netiek zaudēti semantiski svarīgi komponenti un kamēr cilvēki uztver pilnu semantisko struktūru, kaut arī formāli tā nav realizēta.

Iespraustās predikatīvās vienības reti ir saistītas ar pamatteikumu tā, ka ir nepārprotams sakārtojuma vai pakārtojuma sakars. Iespraustās vienības bieži ir bezsaikļa saistījumā ar pārējo teikumu. Ja iespraustā vienība atbilst patstāvīgam teikumam, tad tā ir piesaistīta pamatteikumam sakārtojuma sakarā. Tomēr pārējos gadījumos iesprausto vienību var piesaistīt gan sakārtojuma, gan pakārtojuma sakarā, veidu izvēlas teksta lasītāja pēc savas satura izpratnes un valodas izjūtas. Piemēram, pēc dotajiem gramatiskajiem līdzekļiem struktūras shēmu var atjaunot ar norādāmu vietniekvārdu *tas* vai attieksmes vietniekvārdu, tādējādi nosakot sakārtojuma vai pakārtojuma sakaru: *Pārvaldes dokumentu sistēmā ietilpst šādas dokumentu grupas: 5) teksta satura atklāsts ([kuru / To] nelieto, ja ir dokumenta nosaukums);...* (3) No tā var secināt, ka iespraudumu funkcijā lietotām predikatīvām vienībām nav tik svarīgi formālie izteikšanas līdzekļi, svarīga ir nozīme, kuru tās piešķir teikuma saturam, vai paskaidrojumam, kuru sniedz iespraudums. Iesprauduma nozīme nemainās no formālā daļījuma virsteikumos un palīgteikumos, tā ir tikai papildnozīme vai papildinformācija, un viss iespraustais būtu jāuztver kā mazāk būtisks par pamatteikuma saturu.

Lietišķajā paveidā iespraudumi lietoti gandrīz visos žanros, tikai dažādos žanros atšķiras to lietošanas biežums. Daļa iespraudumu ir standartizēti, piemēram: *turpmāk – „...”, skatīt pielikumu*. Tomēr ne vienmēr iespraudumu paskaidrojošā funkcija ir nepieciešama. Pārāk daudzu paskaidrojumu ievietošanu tekstā var uztvert kā teksta sarežģīšanu un dažos gadījumos arī kā liekvārdību. Arī lietišķajā paveidā tam iemesls var būt cilvēku nepareiza izpratne par teksta stilu – domājot, ka lietišķā stilā pieņemts gari un sarežģīti izteikties, autori ievieto tekstā sarežģītas sintaktiskas konstrukcijas, lai ievērotu stilu, nevis tādēļ, ka to prasa saturs. Tāpat iespraudumi vairāk izmantoti tad, ja teksta autors neuzticās savām vai adresāta zināšanām. Tāpēc lietišķu dokumentu veidotājiem būtu ļoti skaidri jāapzinās dokumenta mērķis, dokumenta adresāta zināšanu līmenis un jāpārzina dokumentā ietvertais saturs, lai varētu to paust skaidri, precīzi, izmantojot tikai tos iespraudumus, kuri skaidri atspoguļo sintaktiskās un jēdzieniskās attieksmes starp iespraudumu un pamatteikumu.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA

1. AVOTI:

1. Abonentlīnijas un ISDN līnijas ierīkošanas un abonēšanas pakalpojumu vispārīgie noteikumi (sk. pielikumu Nr.1). – 1 lpp.
2. Ceļu satiksmes noteikumi. – Rīga: FCS,2004. – 87 lpp.
3. Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas noteikumi. MK not. Nr. 154 (MK 02.08.2005. noteikumu Nr.574 redakcijā). <http://www.likumi.lv/doc.php?id=52392>
4. Konkurences padomes lēmums. http://www.kp.gov.lv/uploaded_files/2009/VE02-12_1405.pdf
5. Līgums par atsevišķam dzīvokļa īpašumam piederošās kopīpašumā esošās domājamās daļas pārvaldīšanu un apsaimniekošanu (sk. pielikumu Nr.2). – 5 lpp.
6. Līgums par šķidrīnātas gāzes piegādi (sk. pielikumu Nr.3). – 2 lpp.
7. Līgums par televīziju (sk. pielikumu Nr.4). – 2 lpp.
8. Partnerības Harta starp Latvijas Republiku, Igaunijas Republiku, Lietuvas Republiku un Amerikas Savienotajām Valstīm.
<http://www.mfa.gov.lv/lv/dp/Pamatdokumenti/4122/>
9. Pilnvara (sk. pielikumā Nr.5). – 1 lpp.
10. Tiesas spriedums lietā E.B. pret Franciju.
http://www.humanrights.org.lv/upload_file/spriedumi%20datu%20bazei/Lieta_EB_pret_FRANCIJU-lv.pdf.
11. Valsts valodas likums. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=14740>
12. Vēstule par līguma noformēšanu (sk. pielikumā Nr.6). – 1 lpp.

2. TEORĒTISKĀ LITERATŪRA

1. Blinkena 1969: Blinkena A. Latviešu interpunkcija. - Rīga: Zinātne, 1969. – 410 lpp.
2. Freimane 1997: Freimane I. Sintakses vienības latviešu valodā //Baltu filoloģija. VII. – Rīga: LU, 1997., 6.-20.lpp.
3. Freimane 1985: Freimane I. Vienkāršs teikums un tā paplašināšana. – Rīga: LVU,1985. – 106 lpp.
4. Indričāne 2004: Indričāne I. Iespraudumu strukturālie tipi latviešu publicistikā. – LU Filoloģijas un mākslas zinātņu fakultāte, Rīga, 2004
5. Kārklīņš 1974: Kārklīņš J. Praktiskums mūsdienu latviešu literārās valodas sintaksē.1.daļa. – Rīga: LVU,1974

6. Kvašīte 1996: Kvašīte R. Mūsdienu lietišķie teksti lingvistiskā skatījumā. Disertācijas kopsavilkums. Rīga, 1996. – 46 lpp.
7. Kvašīte 2009: Kvašīte R. Dažas lietišķā stila izpausmes presē jeb kas kam no kā sludina//Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi. – Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2009., 42. – 52.lpp.
8. Lagzdiņa 1997: Lagzdiņa S. Vienkāršs teikums un tā robežas // Baltu filoloģija. VII. – Rīga: LU, 1997., 21. – 34.lpp.
9. Lokmane 1998: Lokmane I. Sintakse //Latviešu valodas gramatika 10.-12.klasei. - Rīga: Zvaigzne ABC, 1998., 242. - 294.lpp.
10. Lokmane 1997: Lokmane I. Teksta vienību tipoloģija // Baltu filoloģija. VII. – Rīga: LU, 1997., 35. – 53.lpp.
11. Lokmane 2009: Lokmane I.Publicistikas valodas vieta funkcionālo paveidu un stilu sistēmā//Valoda: nozīme un forma, Plašsaziņas līdzekļu valoda, LU Latviešu un vispārīgās valodniecības katedra, LU Akadēmiskais apgāds, 2009., 5. – 13.lpp.
12. MLLVG: Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatika, 2. Sintakse. – Rīga: LPSR ZA izdevniecība, 1962. – 931 lpp.
13. Paegle 2003: Paegle Dz. Latviešu literārās valodas morfoloģija. I daļa. - Rīga: Zinātne, 2003. – 240 lpp.
14. PTS: Apinis M. Koluža R. Pareizrakstības tabulas un shēmas. – Rīga: Zvaigzne, 1989, 78 lpp.
15. Rozenbergs 1995: Rozenbergs J. Latviešu valodas stilistika. – Rīga: Zvaigzne ABC, 1995. – 231 lpp.
16. Skujiņa 1999: Skujiņa V. Latviešu valoda lietišķajos rakstos. – Rīga: Zvaigzne ABC, 1999. – 150 lpp.
17. Skujiņa V Lietišķo rakstu paraugi. Rīga:Zvaigzne ABC, 1998. – 40 lpp.
18. Vogina 2006: Vogina L. Lietišķais stils plašsaziņas līdzekļos//Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi, Nr.2. – Rīga:LU, 2006
19. VPSV: Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca. - Rīga: Madonas poligrāfists, 2007. - 623 lpp.

Abonentlīnijas un ISDN līnijas ierīkošanas un abonēšanas pakalpojumu vispārīgie noteikumi

1. Abonentlīnijas un ISDN līnijas ierīkošanas un abonēšanas pakalpojumu apraksts

- 1.1. Abonentlīnijas un ISDN līnijas ierīkošana – pieslēguma punkta pievienošana publiskajam elektronisko sakaru tīklam, piešķirot lietošanā vienu vai vairākus publiskā telefonu tīkla numurus atkarībā no Abonenta izvēlētas pieslēguma līnijas.
- 1.2. Abonentlīnijas abonēšana – Abonenta tiesības izmantot elektronisko sakaru pakalpojumus saskaņā ar *Lattelecom* noteiktajiem tarifiem: vietējās, iekšzemes, starptautiskās sarunas, sarunas ar citu elektronisko sakaru tīklu lietotājiem, iespēju bez maksas izsaukt neatliekamās palīdzības un operatīvos dienestus un lietot citus pakalpojumus, par kuru saņemšanu netiek slēgtas atsevišķas vienošanās. ISDN līnija (integreto pakalpojumu ciparu tīkls) nodrošina divus savienojumus vienlaikus, izmantojot vienu pieslēgumu, un garantē augstas kvalitātes balsis un datu pārraidi.
- 1.3. Abonentlīnijas pieslēguma punkts ir pirmā rozete, ja līgumā «Par elektronisko sakaru tīkla robežu» vai Pakalpojuma īpašajos noteikumos tas nav atrunāts citādi.
- 1.4. ISDN līnijas pieslēguma punkts ir *Lattelecom* īpašumā esošā biroja centrāle, NT terminālis vai modems, kas atrodas pieslēguma ierīkošanas adresē, ja līgumā *Par elektronisko sakaru tīkla robežu* vai Pakalpojuma īpašajos noteikumos tas nav atrunāts citādi.
- 1.5. Abonentlīnijas un ISDN līnijas ierīkošanas un abonēšanas pakalpojumi turpmāk un iepriekš tekstā kopā saukti – Pakalpojums.
- 1.6. Saņemot Pakalpojumu, Abonentam un *Lattelecom* jāievēro Pakalpojuma īpašie un vispārīgie noteikumi, spēkā esošie SIA *Lattelecom* elektronisko sakaru pakalpojumu lietošanas noteikumi, *Lattelecom* un Abonenta noslēgtā elektronisko sakaru pakalpojumu līguma un tā pielikumu (turpmāk un iepriekš tekstā – Līgums) noteikumi. Ja Pakalpojuma vispārīgie noteikumi ir pretrunā ar īpašajiem noteikumiem, tad noteicošie ir Pakalpojuma īpašie noteikumi.

2. Pakalpojuma sniegšanas kārtība

- 2.1. *Lattelecom* saskaņā ar Abonenta pieteikumu sniedz Pakalpojumu, Abonenta telpās ierīkojot atbilstošas elektronisko sakaru iekārtas – Pakalpojuma pieslēguma aparāturu, par ko var tik sastādīts un abpusēji parakstīts atsevišķs pieņemšanas-nodošanas akts. Ja šāds akts tiek sastādīts, no tā parakstīšanas dienas tas kļūst par Līguma neatņemamu sastāvdaļu.
- 2.2. Pakalpojums tiek sniegts atbilstoši spēkā esošajam Abonenta izvēlētajam Pakalpojuma aprakstam.
- 2.3. Pakalpojums tiek sniegts nepārtraukti, ja vien to neliedz no *Lattelecom* neatkarīgi apstākļi. *Lattelecom* publiskais elektronisko sakaru tīkls tiek uzraudzīts 24 (divdesmit četras) stundas diennakti bez pārtraukuma visu gadu.

3. Lattelecom saistības

- 3.1. *Lattelecom* saskaņā ar Abonenta pieteikumu ierīko un sniedz Pakalpojumu un apkalpo Abonenta telpās izvietoto Pakalpojuma pieslēguma aparāturu.
- 3.2. Pakalpojuma ietvaros *Lattelecom* novērš bojājumus *Lattelecom* publiskajā elektronisko sakaru tīklā līdz Pakalpojuma pieslēguma punktam ne ilgāk kā 3 (trīs) darbdienu laikā no bojājuma pieteikuma brīža, neskaitot pieteikuma iesniegšanas dienu. Šis laiks var būt ilgāks, ja nav iespējams atjaunot Pakalpojuma sniegšanu no *Lattelecom* neatkarīgu apstākļu dēļ.
- 3.3. Ierīkojot, pārvietojot vai mainot Pakalpojumu vai tā parametrus, *Lattelecom* ir tiesības mainīt Abonentam piešķirtos publiskā telefonu tīkla numurus.
- 3.4. *Lattelecom* nav atbildīgs:
  - 3.4.1. par Pakalpojuma sniegšanas pārtraukumiem, kas radušies elektroenerģijas piegādes pārtraukuma dēļ Abonenta telpās vai īpašumā;
  - 3.4.2. par sekām, kas radušās neatbilstošas Pakalpojuma pieslēguma aparātūras un galiekārtu pieslēgšanas un lietošanas dēļ, kā arī Abonenta patvalīgas Pakalpojuma pieslēguma aparātūras konfigurācijas maiņas dēļ.
- 3.5. *Lattelecom* ir tiesības īslaicīgi pārtraukt Pakalpojuma sniegšanu elektronisko sakaru aparātūras un līniju remonta vai profilakses darbu veikšanai, iepriekš rakstveidā par to informējot Abonentu. Šādos gadījumos *Lattelecom* rūpējas par to, lai sakaru pārtraukumi radītu minimālus traucējumus Abonentam un tiktu novērsti iespējami īsā laikā.
- 3.6. *Lattelecom* ir tiesības veikt izmaiņas vai grozījumus Pakalpojumā (t.i., tā sniegšanas noteikumos, funkcionalitātē, aprakstā), ja tas nepieciešams sakarā ar Pakalpojuma attīstību un ja nepieciešamību radījušas tehnoloģiskas izmaiņas Pakalpojuma sniegšanas procesā, kā arī mainīt Pakalpojuma tarifus.
- 3.7. *Lattelecom* ir tiesības piedāvāt un Abonenta piekrišanas gadījumā (elektroniskā veidā) sniegt citus maksas pakalpojumus, izmantojot Pakalpojumu un iekļaujot maksu par tiem rēķinā.

4. Abonenta saistības

- 4.1. Abonents apņemas maksāt par Pakalpojumu saskaņā ar šī Līguma pielikuma noteikumiem.
- 4.2. Saskaņā ar Pakalpojuma vispārīgo noteikumu 3.7. punktu Abonents apņemas maksāt par citiem izmantotajiem maksas pakalpojumiem.
- 4.3. Abonents apņemas nodrošināt Pakalpojuma pieslēguma aparāturu ar elektrobarošanu un samaksāt par to.
- 4.4. Pakalpojuma sniegšanas pārtraukuma gadījumā Abonents apņemas pieteikt bojājumu pa bezmaksas tālruni 800 8 114.

- 4.5. Abonents apņemas uzturēt vietu (telpu, ēkas fasādi vai jumtu), kurā tiek uzstādīta Pakalpojuma pieslēguma aparātūra, atbilstoši Pakalpojuma aprakstam, kā arī apņemas sadarboties ar *Lattelecom* gadījumos, kad nepieciešams veikt Pakalpojuma pieslēguma aparātūras ierīkošanu, apkalpošanu vai remontu.
- 4.6. Abonents apņemas lietot Pakalpojuma pieslēguma aparāturu un elektronisko sakaru gala iekārtas atbilstoši to lietošanas instrukcijām.
- 4.7. Abonents ir materiāli atbildīgs par jebkuriem Abonenta telpās uzstādītās un *Lattelecom* īpašumā esošās Pakalpojuma pieslēguma aparātūras bojājumiem, kas radušies Abonenta vai trešās personas vainas dēļ, kā arī par aparātūras pazušānu vai bojājumu. Ja aparātūra ir pazudusi, gājusi bojā vai bojāta, Abonents apņemas segt *Lattelecom* ar to saistītos zaudējumus un samaksāt *Lattelecom* izrakstīto rēķinu par aparātūras remontu vai maiņu.
- 4.8. Abonentam ir pienākums 10 (desmit) dienu laikā pēc Līguma pielikuma termiņa beigām vai pēc tā vienpusējas izbeigšanas nodot *Lattelecom* piederošo Pakalpojuma pieslēguma aparāturu labā tehniskā stāvoklī vai samaksāt *Lattelecom* aparātūras vērtību vai tās remonta izdevumus.
- 4.9. Abonents apņemas neizmantot Pakalpojumu no citiem elektronisko sakaru tīkliem pārraidītās informācijas (tālruna sarunas, faksa ziņojumi, datnes, datu pārraides paketes u.c.) nogādei *Lattelecom* publiskajā elektronisko sakaru tīklā.

5. Maksa par Pakalpojumu un norēķinu kārtība

- 5.1. Abonents maksā par Pakalpojumu un Pakalpojuma vispārīgo noteikumu 3.7. punktā paredzētajos gadījumos saskaņā ar spēkā esošajiem *Lattelecom* tarifiem.
- 5.2. Maksa par Pakalpojumu un Pakalpojuma vispārīgo noteikumu 3.7. punktā paredzētajos gadījumos tiek iekļauta Abonenta ikmēneša rēķinā, kur Pakalpojuma nosaukums var būt uzrādīts sānsainā veidā.
- 5.3. Abonēšanas maksa tiek aprēķināta, sākot ar Pakalpojuma ierīkošanas dienu. Par nepilnu mēnesi abonēšanas maksa tiek aprēķināta atbilstoši Pakalpojuma sniegšanas laikam attiecīgajā mēnesī ar precizitāti līdz vienai kalendārajai dienai.
- 5.4. Visus norēķinus par elektronisko sakaru pakalpojumiem Abonents apņemas veikt līdz rēķinā norādītajam datumam.
- 5.5. Par katru summāro 24 stundu Pakalpojuma pārtraukuma periodu kalendārā mēneša laikā, kas pārsniedz Pakalpojuma vispārīgo noteikumu 3.2. punktā noteikto termiņu, proporcionāli sakaru pārtraukuma periodam tiek veikts Pakalpojuma abonēšanas maksas pārrēķins. Maksa netiek pārrēķināta gadījumos, ja Abonents nav ievērojis šī Līguma pielikuma noteikumus.

6. Līguma pielikuma termiņš, Pakalpojuma sniegšanas un Līguma pielikuma izbeigšana

- Līguma pielikums stājas spēkā tā abpusējas parakstīšanas dienā un ir noslēgts uz nenoteiktu laiku, kas nav mazāks kā 1 (viens) mēnesis (minimālais Pakalpojuma sniegšanas termiņš), ja vien Pakalpojuma īpašajos noteikumos nav noteikts citādi.
- 6.1. Pēc minimālā Pakalpojuma sniegšanas termiņa beigām Abonentam ir tiesības vienpusēji izbeigt Līguma pielikumu, par to rakstveidā paziņojot *Lattelecom* vismaz 5 (piecas) darbdienu iepriekš. Saņemot no Abonenta rakstveida pieteikumu par Līguma pielikuma pārtraukšanu, *Lattelecom* pārtrauc Pakalpojuma sniegšanu 5 (piecu) darbdienu laikā no pieteikuma saņemšanas dienas.
  - 6.2. Ja Abonents vienpusēji izbeidz Līguma pielikumu vai Pakalpojuma sniegšanu tiek pārtraukta Abonenta vainas dēļ līdz noteiktā minimālā Pakalpojuma sniegšanas termiņa beigām, Abonents maksā *Lattelecom* līgumsodu saskaņā ar Pakalpojuma īpašajiem noteikumiem un *Lattelecom* izrakstītu rēķinu.
  - 6.3. *Lattelecom* ir tiesības pārtraukt Pakalpojuma sniegšanu un izbeigt Līguma pielikumu:
    - 6.3.1. nekavējoties, iepriekš nebrīdinot Abonentu, ja Abonents pārkāpj Pakalpojuma vispārīgo noteikumu 4.9. punktu;
    - 6.3.2. iepriekš brīdinot Abonentu, ja Abonents neievēro vai pārkāpj LR spēkā esošos normatīvos aktus, starptautisko normatīvo aktu par informācijas izplatīšanu internetā normas, Noteikumus, Pakalpojuma īpašos vai vispārīgos noteikumus, Līguma vai tā pielikumu nosacījumus;
    - 6.3.3. 30 (trīsdesmit) dienas iepriekš, rakstveidā brīdinot Abonentu.

7. Citi noteikumi

- 7.1. Pakalpojuma vai tā kapacitātes tālāka pārdošana vai sadalīšana bez iepriekšējās rakstveida vienošanās ar *Lattelecom* ir aizliegta. Šī noteikuma pārkāpuma gadījumā Pakalpojuma sniegšana var tikt pārtraukta.
- 7.2. Abonents ir atbildīgs par visiem finansiālajiem zaudējumiem, kas radušies *Lattelecom*, ja Abonents savlaicīgi nav sniedzis *Lattelecom* informāciju par visām izmaiņām, kas saistītas ar Abonenta reģistrācijas, nosaukuma, telpas, vārda, uzvārda, deklarētās dzīvesvietas vai rēķina piegādes adreses maiņu.
- 7.3. Detalizētāku Pakalpojuma aprakstu Abonents var iegūt:
  - 7.3.1. *Lattelecom* mājas lapā www.lattelecom.lv;
  - 7.3.2. zvanot pa bezmaksas tālruni 800 80 40 (privātie klienti);
  - 7.3.3. zvanot pa bezmaksas tālruni 800 77 77 (biznesa klienti).
- 7.4. Jebkādi šī Līguma pielikuma grozījumi noformējami rakstveidā.
- 7.5. Šis Līguma pielikums un tajā ietvertie Pakalpojuma vispārīgie un īpašie noteikumi ir Līguma neatņemama sastāvdaļa.
- 7.6. Līguma pielikums sastādīts un parakstīts divos eksemplāros ar vienādu juridisko spēku pa vienam eksemplāram katrai no Pusēm.

LĪGUMS PAR ATSEVIŠĶAM DZĪVOKĻA ĪPAŠUMAM PIEDEROŠĀS KOPIPAŠUMĀ ESOŠĀS DOMĀJAMĀS DAĻAS PĀRVALDĪŠANU UN APSAIMNIEKOŠANU

Ogrē

2006. gada 19. septembrī

Ogres novada pašvaldības aģentūra "Mālkalne" (turpmāk tekstā "Mājas pārvaldnieks"), tās direktora personā, kas rīkojas pamatojoties uz Nolikumu, no vienas puses,

un

Dzīvokļa Nr. Draudzības ielā īpašnieks tekstā "Dzīvokļa īpašnieks" no otras puses, pamatojoties uz pielikumu Nr.1, kas ir neatņemama līguma sastāvdaļa, (Zemesgrāmatas apliecība 27.01.2006.)

abas kopā sauktas "puses",
noslēdz šo līgumu un tajā vienojas par šādām saistībām:

1. LĪGUMA PRIEKŠMETS

1.1. Mājas pārvaldnieks apņemas pārvaldīt un apsaimniekot dzīvokļa īpašumam piederošo kopīpašumā esošo domājamo daļu (turpmāk tekstā "Kopīpašums") un nodrošināt Dzīvokļa īpašniekam šādus pakalpojumus:

x koplietošanas telpu sanitārā apkope; x elektroenerģijas piegāde koplietošanas telpām,
x elektroenerģijas piegāde liftiem; x siltumenerģijas piegāde telpu apkurei, x ūdens piegādi,
x kanalizācijas novadīšanu, x balkons / lodžija 1.60 m², x sanitārtehnisko sistēmu apkalpošanu,
x sadzīves atkritumu izvešanu; x lifta tehniskā apkope, x koplietošanas TV antenas izmantošanu,
x asenizācija, x brīvkrāns, x aka (turpmāk tekstā "pakalpojumi").

1.2. Dzīvokļa īpašnieks sedz nepieciešamos izdevumus, kas saistīti ar dzīvojamās mājas, tās komunikāciju un iekārtu uzturēšanu, ekspluatāciju un remontu, kā arī zemes gabala uzturēšanu, proporcionāli sava dzīvokļa lielumam, kura kopējā platība sastāda 51.80 m², kurā ir 2 istabas ar dzīvojamo platību 31.50 m², tāpat arī norēķinās par saņemtajiem komunālajiem pakalpojumiem.

2. LĪGUMA TERMIŅŠ

2.1. Līgums stājas spēkā tā abpusējas parakstīšanas brīdī un ir spēkā, līdz dzīvokļu īpašnieki noslēdz savstarpēju līgumu par dzīvojamās mājas kopīpašumā esošās daļas pārvaldīšanu un apsaimniekošanu vai izveido dzīvojamās mājas dzīvokļu īpašnieku sabiedrību un Mājas pārvaldnieks ar nodošanas - pieņemšanas aktu nodod dzīvojamās mājas pārvaldīšanas un apsaimniekošanas tiesības dzīvokļu īpašnieku sabiedrībai vai ar dzīvokļu īpašnieku savstarpēju līgumu pilnvarotai personai.

3. MAKSĀJUMI

3.1. Dzīvokļa īpašnieks apņemas maksāt Mājas pārvaldniekam maksu par Kopīpašuma pārvaldīšanu un apsaimniekošanu Ls 0.15 par dzīvokļa kopējās platības vienu kvadrātmetru mēnesī, kas noteikta, pamatojoties uz 1997. gada 2. jūlija Ogres pilsētas domes lēmumu Nr. 183.

3.2. Maksas apmērs par Kopīpašuma pārvaldīšanu un apsaimniekošanu var tikt paaugstināts, pamatojoties uz pašvaldības vai tās deleģētas institūcijas lēmumu, ievērojot Latvijas Republikas (turpmāk tekstā "LR") normatīvo aktu prasības, kurš tiek publicēts Ogres centrālajā laikrakstā. Maksas apmērs virs pašvaldības lēmumā noteiktajam var tikt arī paaugstināts īpašos gadījumos Mājas pārvaldniekam un Dzīvokļa īpašniekam savstarpēji vienojoties un izmaiņas šajā līgumā noformējot rakstveidā.

3.3. Par Mājas pārvaldnieka sniegtajiem pakalpojumiem Dzīvokļa īpašnieks apņemas maksāt Mājas pārvaldniekam saskaņā ar LR spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, kuri reglamentē attiecīgā

pakalpojuma sniegšanas kārtību un maksas par šo pakalpojumu aprēķināšanas un noteikšanas kārtību, noteikto maksu. Pakalpojumu tarifi norādīti pielikumā Nr. 2, kas ir šī līguma neatņemama sastāvdaļa.

3.4. Maksas par pakalpojumiem apmērs var tikt mainīts, ievērojot LR normatīvo aktu prasības. Izmaiņas tiek publicētas Ogres centrālajā presē.

3.5. Ja pakalpojums dzīvoklim tiek uzskaitīts ar mērīšanas līdzekļiem, Dzīvokļa īpašnieks par šo pakalpojumu maksā atbilstoši mērīšanas līdzekļu uzskaitītajam daudzumam. Ja Dzīvokļa īpašnieks nav paziņojis mērītāja rādījumus, Mājas pārvaldnieks ir tiesīgs aprēķināt pakalpojumu izmaksas, pamatojoties uz vidējo patēriņu trijos pilnos mēnešos, bet, ja šī līguma attiecības ilgst mazāk par trijiem mēnešiem, aprēķins veicams saskaņā ar Ministru kabineta noteiktajām patēriņa normām.

3.6. Šajā līgumā noteikto maksājumu periods ir viens kalendārais mēnesis. Maksājums tiek veikts, līdz katra mēneša 30.datumam apmaksājot Mājas pārvaldnieka piesūtītos rēķinus par iepriekšējo mēnesi.

3.7. Mājas pārvaldniekam ir pienākums piesūtīt Dzīvokļa īpašnieka rēķinus par kārtējo mēnesi līdz nākošā mēneša desmitajam datumam. Ja Dzīvokļa īpašnieks šajā punktā noteiktajā termiņā rēķinu nav saņēmis, viņam ir tiesības griezties pie Mājas pārvaldnieka ar pretenziju par rēķina nesaņemšanu.

3.8. Maksājumi tiek veikti LR valūtā - latos. Norēķini pēc Dzīvokļa īpašnieka izvēles var tikt veikti skaidrā naudā Mājas pārvaldnieka kasē vai bezskaidras naudas norēķina veidā, pārskaitot naudu uz Mājas pārvaldnieka bankas kontu.

3.9. Par šajā līgumā noteikto maksājumu kavējumu Dzīvokļa īpašnieks apņemas maksāt Mājas pārvaldniekam līgumsodu 0,015 % apmērā no nokavētā maksājuma summas par katru maksājuma kavējuma dienu.

3.10. Puses vienojas, ka maksājumu apliecinājums ir Mājas pārvaldnieka kases čeki vai kvītis, kredītiestāžu apzīmogoti maksājuma uzdevumi vai to iestāžu, organizāciju izdoti kases čeki vai kvītis, kurās saskaņā ar savstarpēji noslēgtiem līgumiem tiek pieņemti maksājumi Mājas pārvaldniekam.

4. LĪGUMA GROZĪŠANA

4.1. Šo līgumu var grozīt tikai Mājas pārvaldniekam un Dzīvokļa īpašniekam savstarpēji vienojoties rakstveidā, kā arī likumā noteiktajā kārtībā ar tiesas nolēmumu.

5. DZĪVOKĻA ĪPAŠNIEKA PIENĀKUMI UN TIESĪBAS

5.1. Dzīvokļa īpašniekam ir pienākumi :

5.1.1. saudzīgi izturēties pret kopīpašumā esošo mājas daļu, ievērot telpu lietošanas noteikumus, sanitārās un ugunsdrošības normas, raudzīties, lai to ievērotu personas, kas dzīvo kopā ar viņu, nebojāt dzīvoklī esošās komunikāciju daļas un citu ar mājas ekspluatāciju funkcionāli nedalāmi saistītu elementu daļas, kā arī atlīdzināt Mājas pārvaldniekam un trešajām personām zaudējumus, kas radušies Dzīvokļa īpašnieka un/vai viņa dzīvoklī iemītināto personu vainas dēļ;

5.1.2. uzturēt dzīvokli tādā tehniskā stāvoklī, lai tā lietošana neradītu traucējumus citiem dzīvokļu īpašniekiem.

5.1.3. Ja Dzīvokļa īpašnieks saviem spēkiem vai par saviem līdzekļiem vēlas veikt viņa pienākumos neietilpstošus dzīvojamās mājas ekspluatācijai nepieciešamos atjaunošanas darbus vai remontu, puses, pamatojoties uz abpusēji saskaņotu tāmi par veicamajiem darbiem, noslēdz atsevišķu vienošanos par darbu izpildi un izdevumu atlīdzināšanu Dzīvokļa īpašniekam normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā. Dzīvokļa īpašnieks nav tiesīgs veikt minētos darbus pārkāpjot iepriekš reglamentēto kārtību, bet, gadījumā, ja viņš bez saskaņošanas ir veicis savus ieguldījumus, viņam nav tiesību prasīt to atlīdzināšanu no Mājas pārvaldnieka.

5.1.4. savu dzīvokli un tajā esošās komunikāciju daļas pārplānot un pārbūvēt būvniecību reglamentējošo normatīvo aktu noteiktajā kārtībā, ciktāl tas neskar citu dzīvokļu īpašnieku intereses; ja tiek pārplānotas un pārbūvētas dzīvokļa vai komunikāciju daļas, kas funkcionāli nedalāmi saistītas ar visas mājas ekspluatāciju, ir nepieciešama mājas pārvaldnieka piekrišana.

5.1.5. par saviem līdzekļiem uzturēt tehniskā kārtībā atbilstoši LR normatīvo aktu prasībām Mājas pārvaldnieka sniegto pakalpojumu komercuzskaites mērītājus, kas atrodas dzīvoklī, kā arī atbildēt par šo mērītāju pārbaudi un ekspluatāciju. Ja Dzīvokļa īpašnieks sabojājis mērītāju, noņēmis plombu, traucējis tā normālu darbību vai veicis citas darbības, kas bijušas cēlonis mērītāja vai plombas bojājumam, Mājas pārvaldnieks var noteikt (un Dzīvokļa īpašniekam jāapmaksā) patērētā pakalpojuma daudzumu, izdarot teorētiskos aprēķinus saskaņā ar patēriņa normām. Ja ūdens skaitītāju metroloģisko pārbaudi un uzstādīšanu neveic firmas, ar kurām Mājas pārvaldniekam ir noslēgts līgums par šīm

darbībām, bet cita licencēta firma, pieaicināt Mājas pārvaldnieka pārstāvi skaitītāja noplombēšanai un rādītāju nolaišanai.

5.1.6. Mājas pārvaldnieka noteiktajā termiņā- katra mēneša pēdējā darba dienā- paziņot pakalpojumu mērītāju rādījumus;

5.1.7. atbildēt par pakalpojumu mērītāju rādījumu nolaišumu pareizību un nepareiza rādījuma paziņošanas gadījumā apņemas samaksāt saskaņā ar tarifiem par faktiski patērēto pakalpojumu daudzumu.

5.1.8. dzīvoklī esošo inženierkomunikāciju avārijas vai bojājumu, kas var izraisīt avāriju, gadījumos nekavējoties ziņot pa tālruni Nr. 50-22261, kā arī, ja iespējams, atslēgt bojātos cauruļvadus vai siltumizmantošanas ierīces;

5.1.9. atļaut Mājas pārvaldnieka amatpersonām vai attiecīgajiem speciālistiem, uzrādot dienesta apliecību, apsekot dzīvoklī esošo komunikāciju daļas un izpildīt darbības, kas nodrošina komunikāciju normālu funkcionēšanu. Ja Dzīvokļa īpašnieks to bez attaisnojoša iemesla neatļauj un Mājas pārvaldniekam tādēļ ir radušies zaudējumi, Dzīvokļa īpašniekam vienlaicīgi ar šo zaudējumu atlīdzināšanu jāmaksā līgumsods 30% apmērā no nodarīto zaudējumu summas. Zaudējumus, kas Dzīvokļa īpašniekam nodarīti, nojaucot ietaises vai būvelementus, ko Dzīvokļa īpašnieks ierīkojis bez saskaņošanas ar Mājas pārvaldnieku, ja šāda saskaņošana ir paredzēta šajā līgumā, un, ja šīs ietaises vai būvelementi traucē apsekot komunikāciju daļas un izpildīt darbības, kas nodrošina komunikāciju normālu funkcionēšanu, Mājas pārvaldnieks neatlīdzina, izņemot gadījumus, kad šo zaudējumu nodarīšana minēto darbību izpildei nav bijusi nepieciešama.

5.1.10. trīs dienu laikā rakstveidā informēt Mājas pārvaldnieku par dzīvoklī iemitinātām personām (īrniekiem, ģimenes locekļiem, citām personām), kā arī par dzīvokļa īpašnieka maiņu;

5.1.11. godprātīgi un savlaicīgi kārtot visus no šī līguma izrietošos maksājumus un atbildēt par to kavējumu šajā līgumā un LR normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā;

5.2. Dzīvokļa īpašniekam ir tiesības:

5.2.1. kopā ar citām dzīvoklī likumīgi iemitinātām personām netraucēti lietot dzīvojamās mājas koplietošanas telpas un piemājas teritoriju (mājai pieguļošo zemes gabalu);

5.2.2. atteikties no atsevišķiem pakalpojumiem (kuru pārtraukšana ir tehniski iespējama un neskar dzīvojamās mājas kopēju uzturēšanu), iesniedzot par to Mājas pārvaldniekam rakstveida iesniegumu un sedzot ar pakalpojuma atslēgšanas tehniskajiem darbiem un armatūru noplombēšanu saistītos izdevumus, kā arī izdevumus, kas saistīti ar pakalpojuma piegādes atjaunošanu atbilstoši Ogres novada domes apstiprinātajiem pakalpojumu izcenajumiem. Par atsevišķu pakalpojumu sniegšanas pārtraukšanu sastādāma abpusēji parakstīta papildus vienošanās pie šī līguma;

5.2.3. iepazīties ar dzīvojamās mājas uzturēšanas un apsaimniekošanas maksas un maksas par pakalpojumiem aprēķinu, kā arī dzīvojamās mājas uzturēšanas un apsaimniekošanas faktisko izdevumu tāmi, šim nolūkam iesniedzot Mājas pārvaldniekam rakstisku iesniegumu;

5.2.4. prasīt, lai Mājas pārvaldnieks pārrēķina maksu par dzīvokļa īpašumam piederošās kopīpašumā esošās domājamās daļas pārvaldīšanu un apsaimniekošanu, kā arī maksu par pakalpojumiem, ja pārvaldīšana, apsaimniekošana un pakalpojumi nav nodrošināti atbilstoši Latvijas Republikas normatīvajiem aktiem, šā līguma nosacījumiem, kā arī mājas tehniskās ekspluatācijas noteikumiem. Maksas pārrēķina pieprasījums jāiesniedz rakstveidā desmit dienu laikā skaitot no rēķina saņemšanas dienas;

5.2.5. būvniecību reglamentējošajos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā pārplānot un pārbūvēt savu dzīvokli un tajā esošās komunikāciju daļas bez citu dzīvokļu īpašnieku piekrišanas tikai tad, ja tas neskar citu dzīvokļu īpašnieku intereses. Ja tiek pārplānotas un pārbūvētas dzīvokļa vai komunikāciju daļas, kas funkcionāli nedalāmi saistītas ar visas mājas ekspluatāciju, nepieciešama pārējo dzīvokļu īpašnieku piekrišana.

5.2.6. uzstādīt individuālās radio, televīzijas un satelīttelevīzijas antenas un citas ierīces, kuras tiek uzstādītas ārpus dzīvokļa, pēc saskaņošanas ar Mājas pārvaldnieku;

5.2.7. turēt dzīvoklī mājdzīvniekus, ievērojot sanitārās un higiēnas normas (gan dzīvoklī, gan koplietošanas telpās un piemājas teritorijā), ievērojot to reģistrēšanas prasības un maksājot pašvaldības noteikto nodevu.

5.2.8. kopā ar mājas pārvaldnieku vai viņa pilnvaroto pārstāvi iepazīties ar dzīvojamās mājas kopējo komunikāciju tehnisko stāvokli.

5.2.9. katra mēneša 1. datumā iepazīties ar siltumenerģijas, ūdensapgādes vai elektroenerģijas komercskaitītāju rādījumiem, kas uzstādīti dzīvojamās mājas piederības robežās.

6. MĀJAS PĀRVALDNIKA PIENĀKUMI UN TIESĪBAS

6.1. Mājas pārvaldnieks apņemas:

6.1.1. saskaņā ar normatīvajiem aktiem, kas reglamentē dzīvojamo māju uzturēšanu un apsaimniekošanu, tai skaitā : LBN-402 "Dzīvojamo māju tehniskās ekspluatācijas noteikumi", Ogres pilsētas un tajā esošo ēku un būvju uzturēšanas noteikumi , noteikto ēkas apsaimniekošanas izdevumu ietvaros veikt Kopīpašuma pārvaldīšanu un apsaimniekošanu;

6.1.2. netraucēt Dzīvokļa īpašniekam un kopā ar viņu likumīgi dzīvojošām personām likumdošanā noteiktajā kārtībā lietot dzīvojamās mājas koplietošanas telpas, palīgtelpas un mājai piesaistīto zemes gabalu;

6.1.3. nodrošināt Dzīvokļa īpašniekam šajā līgumā paredzētos pakalpojumus atbilstoši attiecīgā pakalpojuma sniegšanu reglamentējošo normatīvo aktu prasībām, ievērojot pakalpojuma piegādes sanitārtehnisko ierīču piederības robežas:

- ūdensvadām – līdz dzīvokļa ievadventīlim ;
- kanalizācijai – līdz trejgabalam (ieskaitot), kas atrodas uz kanalizācijas stāvvasa;
- apkures pakalpojumus- visa apkures sistēma.

6.1.4. rakstveidā (publikācija Ogres preses izdevumos) brīdināt Dzīvokļa īpašnieku par līgumā paredzēto maksu apmēra paaugstināšanu normatīvajos aktos paredzētajos termiņos un kārtībā;

6.1.5. ievērot visus normatīvajos aktos noteiktos brīdināšanas termiņus par pakalpojuma sniegšanas pārtraukšanu, brīdinājumu izvietojot pie dzīvojamās mājas ieejas;

6.1.6. pēc atsevišķas vienošanās par samaksu, atbilstoši Ogres novada domes apstiprinātajiem izcenojumiem, veikt dzīvokļa inženiertehnisko iekārtu, komunikāciju remontu vai nomaiņu;

6.1.7. atlīdzināt Dzīvokļa īpašniekam zaudējumus, kas radušies Mājas pārvaldnieka darbinieku, pilnvaroto personu vai uz līguma starp Mājas pārvaldnieku un trešo personu pamata darbojošos personu dēļ.

6.1.8. pārrēķināt maksu par dzīvokļa īpašumam piederošās kopīpašumā esošās domājamās daļas pārvaldīšanu un apsaimniekošanu, kā arī maksu par pakalpojumiem, ja pārvaldīšana, apsaimniekošana un pakalpojumi nav nodrošināti atbilstoši Latvijas Republikas normatīvajiem aktiem, šā līguma nosacījumiem, kā arī mājas tehniskās ekspluatācijas noteikumiem.

6.2. Mājas pārvaldniekam ir tiesības :

6.2.1. veikt dzīvoklī esošo komunikāciju daļu apsekošanu kā arī veikt darbības, kas nodrošina komunikāciju normālu funkcionēšanu, kontrolēt pakalpojumu uzskaites mērītāju rādījumus;

6.2.2. atsaukt šī līguma 5.2.6. punktā minētās atļaujas, ja tiek konstatēti attiecīgi noteikumu pārkāpumi;

6.2.3. uz laiku pārtraukt ūdens piegādi, ja ir pārtraukta elektrības piegāde, notikusi avārija ūdensapgādes tīklos, kā arī nepārvaramas varas apstākļos;

6.2.4. nodot savu saistību izpildi trešajām personām, atbildot dzīvokļa īpašniekam par šo personu darbības rezultātā radītiem zaudējumiem;

6.2.5. gadījumā, ja Dzīvokļa īpašnieks savlaicīgi neizpilda šī līguma 5.1.10. punkta prasības, nosūtīt Dzīvokļa īpašniekam brīdinājumu un to pakalpojumu daudzumu, kuru aprēķinā par pamatu tiek ņemts dzīvokļa iemītnieku skaits, noteikt pēc faktiski dzīvoklī dzīvojošo personu skaita;

6.2.6. saskaņā ar LR normatīvajos aktos noteikto kārtību pārtraukt pakalpojumu, izņemot apkures pakalpojumus, sniegšanu Dzīvokļa īpašniekam gadījumā, ja pēdējais nav savlaicīgi norēķinājies par sniegtajiem pakalpojumiem un atjaunot pakalpojuma sniegšanu vienīgi uz Dzīvokļa īpašnieka rēķina atbilstoši Ogres novada domes apstiprinātajiem pakalpojumu izcenojumiem.

7. ĪPAŠIE NOTEIKUMI

7.1. Dzīvokļa īpašuma atsavināšanas gadījumā, jaunajam īpašniekam līdz jauna līguma noslēgšanai ir saistoši šī līguma noteikumi.

7.2. Patreiz dzīvokļa īpašumam ir dzīvojamo telpu statuss, kas uzliek Dzīvokļa īpašniekam pienākumu izmantot to tikai dzīvošanai tajā, bet statusa maiņas gadījumā Dzīvokļa īpašnieks apņemas nekavējoties par to paziņot Mājas pārvaldniekam.

7.3. Puses neatbild par zaudējumiem, saistību neizpildi, nepienācīgu saistību izpildi, ja tā iemesls bijuši nepārvaramas varas apstākļi vai trešās personas prettiesiska rīcība, izņemot gadījumu, kad kāda no pusēm varēja novērst šādu zaudējuma, nokavējuma u.tml. rašanos vai apzināti to pieļāvusi.

7.4. Puses vienojas par strīdu izšķiršanas tiesā līgumisko piekritību - pēc Mājas pārvaldnieka juridiskās adreses.

7.5. Dzīvokļa īpašnieks ar parakstu uz šī līguma apliecina, ka ir iepazīstināts ar Ugunsdrošības noteikumiem (17.02.2004. MK noteikumi Nr. 82), kā arī ar elektroenerģijas piegādes un lietošanas noteikumiem (1996.g.22. oktobra MK noteikumi Nr. 413) un ir informēts, ka par šo noteikumu neievērošanu iestājas administratīvā atbildība, kriminālatbildība vai civiltiesiskā atbildība.

8. NOBEIGUMA NOTEIKUMI

8.1. Izpildot šo līgumu tiek piemēroti Latvijas Republikā spēkā esošie normatīvie akti.

8.2. Jebkurš strīds starp līgumslēdzējām pusēm, kas saistīts ar šo līgumu, tiks risināts tiesā normatīvajos aktos paredzētajā kārtībā pēc Mājas pārvaldnieka atrašanās vietas.

8.3. Šis līgums apliecina līgumslēdzēju pušu pilnīgu un galīgu vienošanos. Jebkuras šī līguma izmaiņas un papildinājumi būs spēkā tikai tad, ja tiks noformētas rakstveidā un abpusēji parakstītas.

8.4. Ja kāds no šī līguma noteikumiem ir vai kļūst spēkā neesošs, tas neietekmē pārējo līguma noteikumu spēkā esamību. Šādi spēkā neesoši noteikumi jāaizstāj ar citiem šī līguma mērķim un saturam atbilstošiem noteikumiem.

8.5. Puses ar parakstiem uz šī līguma apliecina, ka viņām ir zināms un saprotams līguma saturs, nozīme un sekas, ka tas noslēgts pēc pušu brīvas gribas - bez maldības, viltus vai spaidiem.

8.6. Šis līgums sastādīts un parakstīts latviešu valodā divos eksemplāros un nodots pa vienam eksemplāram katrai pusei. Abiem eksemplāriem ir vienāds juridisks spēks. Līgums sastāv no pamatteksta un 2 pielikumiem.

PUŠU REKVIZĪTI

Mājas pārvaldnieks

Ogres novada pašvaldības aģentūra
"Mālkalne"

juridiskā adrese Ogrē, Mālkalnes pr. 3, LV-5003

reģ. Nr. 90001412832, nor. konts

LV31UNLA0033300609109 A/S SEB

Unibanka, Ogres filiāle,

tel. 50-49100, fax 50-49101

Dzīvokļa īpašnieks

.....

deklarēts.....

tel. ....

Dzīvokļa īpašnieks _____

pēc pilnvaras

Aizpildot līgumu, vajadzīgajam tekstam pievienoto "x" pasvītrot.

Sagatavoja

PA "Mālkalne" klientu apkalpošanas

nodaļas speciāliste U. U. U.

2006.gada 16.novembrī

LĪGUMS PAR SAŠKIDRINĀTĀS GĀZES PIEGĀDI
DZĪVOKĻA ĪPAŠNIEKAM (ĪRNIKAM) Nr. _____

Sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Latvijas propāna gāze", reģistrēta LR Uzņēmumu reģistrā 2000.gada 9.maijā ar Nr.000349356, juridiskā adrese - Kurzemes prospektā-19, Rīga, LV-1067, tās

meitāns

_____ personā, kurš darbojas uz

(ieņemamais amats, vārds, uzvārds)

Statūtu pamata, turpmāk saukts Piegādātājs, no vienas puses, un

IZPILDA ABONENTS (Izpildiet drukātiem burtiem !)OGRE

(gazificētā dzīvokļa adrese)

LV5004

(pasta indekss)

(telefons)

īpašnieka (īrnieka) _____

(vārds, uzvārds)

(personas kods)

personā, turpmāk saukts Lietotājs, no otras puses, noslēdz šo līgumu par sekojošo:

1. Līguma priekšmets:

Piegādātājs pārdod un piegādā sašķidrināto gāzi - turpmāk tekstā "gāzi" Lietotājam, bet Lietotājs saņem un samaksā par piegādāto gāzi.

2. Lietotāja pienākumi un tiesības.

2.1. Lietotājs apņemas:

2.1.1. Veikt maksājumus par gāzi saskaņā ar spēkā esošajiem Gāzes piegādes un lietošanas noteikumiem (par iepriekšējā mēnesī patērēto Gāzi līdz tam sekojošā mēneša divdesmitajam datumam) un Piegādātāja apstiprināto norēķinu kārtību.

2.1.2. Par katru nokavēto maksājuma dienu maksāt kavējuma naudu 0,15% (piecpadsmit simtdaļas procenta) no para da summas.

2.1.3. Ja tiek izbeigts līgums, paziņot par to Piegādātājam desmit darbdienu laikā iepriekš un pēc gāzes lietošanas pārtraukšanas piecu darbdienu laikā norēķināties ar Piegādātāju.

2.1.4. Nodrošināt Piegādātāja darbinieku piekļūšanu Lietotāja iekšējo gāzes vadu sistēmām un gāzes skaitītājiem to mērījumu nolasišanai laikā no 7.00 - 23.00. Ja norādītajā laikā piekļūšana nav iespējama, Lietotājs pēc Piegādātāja pieprasījuma paziņo par iespējamo skaitītāju kontroles laiku.

2.1.5. Ievērot gāzes aparātūras lietošanas instrukciju prasības un atbildēt par uzstādītās aparātūras tehnisko stāvokli.

2.1.6. Nodrošināt gāzes skaitītāja un uzstādīto plombu saglabāšanu. Nekavējoties paziņot Piegādātāja par konstatētajiem bojājumiem, bojātām vai norautām skaitītāju vai gāzes vadu plombām.

2.1.7. Par gāzes noplūdi un citām avārijas situācijām nekavējoši ziņot Piegādātājam.

2.1.8. Pēc Piegādātāja pieprasījuma izsūtīt kontrolmērījumus pa pastu (pasta izdevumus apmaksā Piegādātājs).

2.2. Lietotājam ir tiesības:

2.2.1. Saņemt no Piegādātāja gāzi atbilstoši līgumam.

2.2.2. Slēgt līgumu ar Piegādātāju vai citām licencētām organizācijām par gāzes aparātūras tehnisko apkopi.

2.2.3. Pieprasīt no Piegādātāja izziņas par maksājumu stāvokli.

2.2.4. Izdarīt avansa maksājumus, maksājuma dokumentā norādot laika periodu, par kuru paredzēts šis maksājums.

2.2.5. Izdarīt gāzes aparātūras nomaiņu vai pārvietošanu tikai atbilstoši gazifikācijas projektam ar licencētas organizācijas palīdzību, saskaņojot ar mājas īpašnieku un Piegādātāju.

2.2.6. Griezties Energoapgādes regulēšanas Padomē vai tiesā, ja Piegādātājs nepilda līguma noteikumus.

3. Piegādātāja pienākumi un tiesības.

3.1. Piegādātājs apņemas:

3.1.1. Piegādāt atbilstoši standartam gāzi līdz gāzes tīklu piederības robežai. Par mājas iekšējo gāzes apgādes sistēmu stāvokli atbild mājas īpašnieks.

3.1.2. Ar masu informācijas līdzekļu palīdzību informēt Lietotāju par gāzes tarifu, abonentu maksas, norēķinu kārtības izmaiņām.

3.1.3. Smēgt neatliekamai palīdzību Lietotājam gāzes avarijas situācijās.

3.1.4. Ja gāzes padeve bijusi pārtraukta parādu dēļ, Lietotājam gāzes padevi atkārtoti atjaunot piecu darbadienu laikā pēc tam, kad Lietotājs ir samaksājis parādu, kavējuma naudu, pilnā apjomā sedzis inkasso un tiesāšanās izdevumus, Piegādātāja aprēķinātos gāzes padeves pārtraukšanas un atjaunošanas izdevumus.

3.1.5. Piecas darba dienas pirms gāzes tīklu remonta uzsākšanas brīdināt Lietotāju ar ēkas īpašnieka (vina pilnvarotās personas) starpniecību par gāzes atvienošanu.

3.2. Piegādātājam ir tiesības:

3.2.1. Noteikt kārtību, kādā Lietotājam ir jānorēķinās par piegādāto gāzi.

3.2.2. Pārtraukt gāzes padevi, neuzņemoties atbildību par gāzes nepiegādāšanu sekojošos gadījumos:

3.2.2.1. Gāzes sistēmu un aparatūras avārijas gadījumā;

3.2.2.2. Ja abonentu maksa un maksājumi par gāzi nav samaksāti noteiktajā termiņā;

3.2.2.3. Ja gāzes aparatūras tehniskais stāvoklis neatbilst tehnisko noteikumu prasībām;

3.2.2.4. Ja Lietotājs pārkāpj gāzes drošības noteikumu prasības, kas var izraisīt neprognozējamās sekas;

3.2.2.5. Ja dzīvojamās mājas īpašnieks gāzes piegādei nav nodrošinājis ēkas iekšējo gāzes vadu, noslēgierīču un aparatūras tehnisko stāvokli atbilstoši gāzes piegādes un lietošanas noteikumiem un drošības noteikumiem gāzes saimniecībā;

3.2.2.6. pēc ēkas īpašnieka rakstveida pieprasījuma, ja ēkā tiek veikts iekšējo gāzes vadu sistēmas vai ēkas remonts

3.2.2.7. ja Lietotājs patvaļīgi pieslēdzis gāzes aparatūru.

3.2.2.8. Kontrolēt gāzes skaitītāja mērījumus, tā tehnisko stāvokli, nomainīt uzstādīto gāzes skaitītāju pret citu.

4. Citi noteikumi.

4.1. Piegādātājs izdara gāzes tīklu un gāzes aparatūras tehnisko apkopi vai remontu kā arī sniedz palīdzību gāzes vadu, aparatūras un iekārtu pārvietošanai ēkā, ja Lietotājs ir noslēdzis ar Piegādātāju atsevišķu līgumu par šo darbu veikšanu. Informācija par līguma slēgšanu saņemama attiecīgajos gāzes apgādes rajonos. Ja Lietotājs nav noslēdzis līgumu par aparatūras un iekārtas tehnisko apkopi un remontu, tad šos darbus Piegādātājs izdara pēc Lietotāja pieteikuma par atsevišķu samaksu.

4.2. Ja Piegādātājs konstatē tīklu skaitītāja bojājumus, ir bojātas vai norautas skaitītāja vai gāzes vada, plombas un izdara tīklu pārkāpumu, kā arī ir samazināts gāzes patēriņa lielums vai radīta iespēja gāzi lietot bez maksas, Piegādātājs pārtrauc gāzes padevi un izdara pārrēķinu tarifa trīskāršā apmērā par laikposmu no pēdējās Piegādātāja izdarītās parbaudes vai skaitītāja uzstādīšanas dienas, kā arī pieprasa segt skaitītāja vērtību sabojāšanas gadījumā. Gāzes padevi atjauno pēc tam, kad Lietotājs norēķinājies par izlietoto gāzi un sedzis ar gāzes atvienošanu un pievienošanu saistītos izdevumus.

4.3. Gadījumā, ja Lietotājs gāzi patērējošo iekārtu vai aparatūru ir nodevis citai fiziskai vai juridiskai personai un par to nav informējis Piegādātāju, Lietotājs ir atbildīgs par izlietotās gāzes apmaksu līdz līguma noslēgšanai ar jauno Lietotāju.

4.4. Gāzes skaitītājus un aparatūru nedrīkst aizkraut un novietot uz tiem priekšmetus. Ja skaitītājiem un aparatūrai nav iespējams piekļūt, Piegādātājs rakstiski brīdina Lietotāju un ir tiesīgs pēc trim darbadienām pēc brīdinājuma izteikšanas pārtraukt gāzes padevi attiecīgajam Lietotājam.

4.5. Visas apmaksas kvītis Lietotājam ir jāuzglabā piecus gadus.

4.6. Lietotāja ģimenes locekļiem un citām personām, kas dzīvo kopā ar viņu, tāpat kā Lietotājam ir visas tiesības un jāpilda visi pienākumi, kas paredzēti šajā līgumā.

4.7. Jautājumos, kas nav ietverti šajā līgumā, puses vadās no spēkā esošiem likumiem un citiem tiesību aktiem.

4.8. Strīdus, kas radušies starp līgumslēdzējām pusēm, izšķir tiesa vai cita pilnvarota institūcija.

4.9. Šis līgums sastādīts divos eksemplāros, no kuriem viens atrodas pie Piegādātāja, bet otrs - pie Lietotāja.

5. Līguma termiņš.

5.1. Līgums stājas spēkā ar tā parakstīšanas dienu un tā darbība izbeidzas:

5.1.1. pusēm vienojoties;

5.1.2. uz Lietotāja rakstiska pieteikuma pamata pēc tam, kad pārtraukta gāzes piegāde un Lietotājs ir pilnībā norēķinājies par patērēto gāzi.

6. Līgumslēdzēju pušu paraksti:

Lietotājs:

(vārds, uzvārds)

Piegādātājs:

SIA "Latvijas propāna gāze", Kurzemes prospekts 19, Rīga LV-1067

Reģ.Nr 000349356, PVN Nr.40003493561,A/S "Latvijas Unibanka"

Āgenskalna fil., kods 310101900, konts NR.03-032467018

tel.8000-40-40

50-212PL meistar1

(ieņemamais amats)

(paraksts)

pēc pilnvaras

(vārds, uzvārds)

(tālrunis)

(paraksts)

LĪGUMS Nr. _____

Ogrē, 2009. gada 1. *martā*

Sabiedrība ar ierobežotu atbildību **TELEVIDEOTĪKLS**, turpmāk tekstā **TVT**, tās pilnvarotā
persona _____, kura darbojas uz valdes locekļa **M.Kārklīņa** rīkojuma pamata, no vienas puses un

_____
/ vārds, uzvārds /

_____
/ personas kods /

_____
/ adrese /

_____
/ stāvs /

_____
/ tālrunis /

, turpmāk tekstā **ABONENTS**, no otras puses, savstarpēji vienojoties, noslēdz šo Līgumu.

1. LĪGUMA OBJEKTS

1.1. TVT pieslēdz **ABONENTA** televīzijas kabeli (**ABONENTA** pieslēgumu), kas ir **ABONENTA** īpašums, TVT piederošam kabeļtelevīzijas tīklam (**ABONENTU** sadales ierīcei) un nodrošina televīzijas programmu publisku izplatīšanu saskaņā ar TVT kabeļtelevīzijas tīklu lietošanas noteikumiem visā Līguma darbības laikā.

1.2. Ja **ABONENTA** televīzijas kabelis vai televizors neatbilst tehniskajiem standartiem, TVT negarantē televīzijas programmu kvalitatīvu izplatīšanu. Šajā gadījumā **ABONENTS** apņemas necelt pretenzijas pret TVT par attēla un skaņas kvalitāti.

1.3. Abonēšanas maksa ir atkarīga no televīzijas programmu skaita un licenču apmaksas, kabeļtelevīzijas tīklu uzturēšanas, apkalpošanas un remonta izmaksām, kā arī no Latvijas Republikas normatīvajos aktos noteiktiem nodokļiem.

2. TVT PIENĀKUMI UN TIESĪBAS

2.1. TVT nodrošina kabeļtelevīzijas tīklu kvalitatīvu darbību saskaņā ar spēkā esošiem Latvijas Republikas nacionālajiem tehniskajiem standartiem un TVT tehniskajiem noteikumiem LV UTN 000306994-01-2001. Televīzijas programmu izplatīšanas attēla kvalitātes vērtība nav zemāka par apmierinošu kvalitāti.

2.2. TVT ir tiesības modernizēt kabeļtelevīzijas tīklus, kā arī veikt profilaktiskus darbus, kuru laikā ir iespējama televīzijas programmu kvalitātes pasliktināšanās vai pārtraukumi izplatīšanā.

2.3. TVT par saviem līdzekļiem nodrošina kabeļtelevīzijas tīkla bojājumu novēršanu, remontu, profilaktisko apskati un apkalpošanu. Jebkuri remontdarbi **ABONENTA** telpās (**ABONENTA** pieslēguma maiņa, remonts utt.) tiek veikti par **ABONENTA** līdzekļiem saskaņā ar TVT apstiprinātajiem izcenojumiem. Remontdarbus pēc **ABONENTA** pieteikuma saņemšanas TVT veic 3 (trīs) dienu laikā.

2.4. TVT pēc **ABONENTA** rakstiska iesnieguma attiecīgi samazina abonēšanas maksu, ja ir konstatēts, ka šajā Līgumā iekļautie pakalpojuma kvalitātes nosacījumi TVT vainas dēļ netiek ievēroti, kā arī neizslēdz **ABONENTA** tiesības pieprasīt radīto tiešo zaudējumu atlīdzināšanu. TVT neuzņemas atbildību par īslaicīgiem (līdz 24 stundām) pārtraukumiem televīzijas programmu izplatīšanā, kas radušies neparedzētu apstākļu dēļ (avārijas, elektrības atslēgšanās gadījumos utt.), un par **ABONENTA** televizoru remontu, profilaktisko apskati un apkopi.

2.5. TVT ir tiesības bez iepriekšēja brīdinājuma atslēgt **ABONENTU** no kabeļtelevīzijas tīkla un sniegt **ABONENTA** datus trešajām personām par šī Līguma 3.1., 3.4., 3.5. vai 3.6. punktu prasību nepildīšanu. Atkārtotas pieslēgšanas kārtība šī Līguma 4.4. punktā.

2.6. TVT ir tiesības vienpusējā kārtā mainīt televīzijas programmu paketes sastāvu un izmainīt abonēšanas maksu (saskaņā ar punktu 1.3.). Par izmaiņām **ABONENTS** tiek informēts vienu mēnesi iepriekš rakstiska paziņojuma veidā parastā vēstulē pa pastu un tā ir uzskatāma par piegādātu **ABONENTAM**, ja nav atgriezta atpakaļ TVT.

3. ABONENTA PIENĀKUMI UN TIESĪBAS

3.1. ABONENTAM kabeļtelevīzijas pakalpojumu abonēšanas maksa jāmaksā ne mazāk kā par vienu mēnesi uz priekšu līdz nākošā mēneša 1. datumam.

3.2. ABONENTS apņemas kabeļtelevīzijas tīkla bojājumu vai nekvalitatīvas darbības gadījumos nekavējoties informēt TVT un izsaukt TVT speciālistu.

3.3. ABONENTS nodrošina TVT speciālistu, kuri uzrāda dienesta apliecību, piekļūšanu TVT piederošajām iekārtām un komunikācijām.

3.4. ABONENTAM aizliegts patvaļīgi vai ar citu organizāciju, vai personu palīdzību veikt darbus TVT piederošajās iekārtās un komunikācijās, t.sk. pieslēgšanu vai atslēgšanu no kabeļtelevīzijas tīkla. Darbus atļauts veikt tikai TVT speciālistiem. Šī noteikuma pārkāpšanas gadījumā vainīgais tiek saukts pie atbildības saskaņā ar Latvijas Republikas spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem.

3.5. ABONENTAM nav tiesību izmantot televīzijas programmas komerciāliem mērķiem.

3.6. ABONENTS parakstot šo Līgumu apliecina, ka ir saskaņojis kabeļtelevīzijas pakalpojumu ierīkošanu ar nekustamā īpašuma īpašnieku.

3.7. ABONENTAM ir tiesības rakstveidā iesniegt priekšlikumus un pretenzijas par TVT sniegtajiem pakalpojumiem TVT birojā.

3.8. ABONENTS apņemas viena mēneša laikā paziņot TVT par notikušajām reģistrācijas datu, adreses un citu datu, kas saistīti ar kabeļtelevīzijas pakalpojumu lietošanu, izmaiņām.

3.9. ABONENTA atslēgšana neatbrīvo ABONENTU no neizdarīto maksājumu veikšanas, t.sk. līgumsoda.

4. PAKALPOJUMU APMaksa UN NORĒĶINU KĀRTĪBA

4.1. Atbilstoši noslēgtajam Līgumam tiek iekasēta abonēšanas maksa.

Ikmēneša abonēšanas maksa šī Līguma noslēgšanas brīdī sastāda Ls .....^{1,50}....., t.sk. PVN.

Ikmēneša abonēšanas maksas norēķinu periods ir viens kalendārais mēnesis. Jebkurš abonēšanas maksas maksājums jāveic par pilnu kalendāro mēnesi (no mēneša pirmā līdz pēdējam datumam).

4.2. ABONENTS abonēšanas, pieslēgšanas maksas apmaksu un citus maksājumus veic norēķinu vietās, izmantojot ABONENTA norēķinu grāmatiņu. Ikmēneša abonēšanas maksājumu rēķins ir ABONENTA norēķinu grāmatiņa, ko izsniedz ABONENTAM noslēdzot šo Līgumu. Izdevumus, kas saistīti ar maksājumu ieskaitīšanu TVT norēķinu kontā, sedz ABONENTS.

4.3. Par šī Līguma 3.1. punkta prasību nepildīšanu ABONENTAM jāmaksā līgumsods 1 (viena) % apmērā no neapmaksātās summas par katru nokavēto dienu. Jebkurš ABONENTA atbilstoši šim Līgumam veiktais maksājums uzskatāms par veiktu no brīža, kad šis maksājums ir ienācis šajā Līgumā norādītajā TVT norēķinu kontā. Katrs jaunais ABONENTA maksājums vispirms sedz iepriekš neapmaksāto summu.

4.4. Ja ABONENTS ir atslēgts saskaņā ar šī Līguma 2.5. punktu, atkārtota pieslēgšana pie kabeļtelevīzijas tīkla pēc parāda nomaksas un zaudējumu atlīdzināšanas tiek veikta 3 (trīs) dienu laikā pēc ABONENTA pieteikuma par maksu saskaņā ar TVT apstiprinātajiem izcenojumiem.

4.5. Ja ABONENTS lauž Līgumu, pieslēgšanas maksa un uz priekšu samaksātā abonēšanas maksa ABONENTAM netiek atgriezta. Gadījumos, ja Līgumu lauž TVT, vai ABONENTS lauž Līgumu sakarā ar Līguma noteikumu grozījumiem (saskaņā ar punktu 2.6.), vai arī tādēļ, ka sniegtais pakalpojums neatbilst šī Līguma noteikumiem, ABONENTAM ir tiesības viena mēneša laikā pēc Līguma laušanas saņemt uz priekšu samaksāto abonēšanas maksu.

5. PĀRĒJIE NOTEIKUMI

5.1. Līgums stājas spēkā no parakstīšanas brīža un ir noslēgts uz nenoteiktu laiku līdz brīdim, kamēr kāda no līgumslēdzējām pusēm rakstveidā paziņo vienu mēnesi iepriekš otrai pusei par Līguma laušanu. Gadījumā, ja ABONENTU neapmierina Līguma noteikumu grozījumi saskaņā ar šī Līguma 2.6. punktu, tad ABONENTAM ir tiesības līdz izmaiņu spēkā stāšanās dienai paziņot TVT par Līguma laušanu rakstveidā 10 (desmit) dienas iepriekš.

5.2. Visi strīdu jautājumi un domstarpības tiek risināti sarunu ceļā vai, nepanākot vienošanos, Latvijas Republikas normatīvajos aktos paredzētajā kārtībā.

5.3. TVT kabeļtelevīzijas tīklu lietošanas noteikumus, TVT tehniskos noteikumus, TVT sniegto kabeļtelevīzijas pakalpojumu kvalitātes parametrus un TVT apstiprinātos izcenojumus ABONENTS var saņemt TVT birojā vai TVT mājas lapā internetā www.tvt.lv.

5.4. Līgums sastādīts latviešu valodā divos eksemplāros pa vienam eksemplāram katrai pusei.

5.5. ABONENTS nepiekrīt viņa datu publicēšanai ABONENTU sarakstos un izmantošanai komerciālos nolūkos.

TVT pilnvarotā persona

ABONENTS

.....
/ paraksts /

.....
/ paraksts /

Z.V.

ABONENTU IEVĒRĪBAI

par kabeļtelevīzijas tīkla bojājumiem un nekvalitatīvu darbību, abonēšanas maksu un pārējiem jautājumiem

darba dienās no plkst. 9.00 līdz 17.00

pārējā laikā atstāliet informāciju automatiskajā atbildētājā

67 210 232 67 323 167

TVT dienestu 24 stundas diennaktī ir iespējams sazināties bez maksas pa e-pasta adresi sos@tv.tlv

Z.A.Meierovica bulv. 1/3, Rīgā. LV-1050; darba dienās 9.00-17.00 (piektdienās līdz 16.00);
Māikaines pr. 1, Ogrē, LV-5001; darba dienās 9.00-16.00 (pārtraukums 12.00-13.00).

TVT mājas lapa internetā www.tvt.lv

PILNVARA

Rīgā

2006. gada 20. martā

dzim.   gada   , Rīgā,
 pers. kods
 dzīvo Rīgā,

ar šo pilnvarojumu manis brīvi izvēlētu personu:

dzim.   gada   Rīgā,
 pers. kods
 dzīvo Rīgā,

- pārvaldīt, pārzināt un apsaimniekot man piederošo **dzīvokļa īpašumu Nr.**   un pie tā piederošā kopīpašuma 518/14352 domājamās daļas no daudzdzīvokļu mājas, kas atrodas **Ogres rajona, Ogres novadā, Ogrē, Draudzības ielā**   kadastra numurs: , pēc pilnvarnieces ieskatiem; noslēgt jebkāda veida ar likumu atļautus darījumus par iepriekš minētā dzīvokļa īpašuma pārvaldīšanu, apsaimniekošanu, noslēgt apsaimniekošanas līgumu par minēto dzīvokļa īpašumu, slēgt un uzteikt komunālo pakalpojumu un komunikāciju līgumus ar noteikumiem pēc pilnvarnieces brīva ieskata, veikt augstāk minētā dzīvokļa īpašuma apdrošināšanu, veikt visus nepieciešamos maksājumus par minēto dzīvokļa īpašumu, tai skaitā nodokļu maksājumus; -/-

doto uzdevumu sakarā kārtot visas manas lietas visās valsts, tiesu, policijas, administratīvajās un pašvaldību iestādēs, visās to instancēs, tai skaitā Valsts zemes dienestā, zemesgrāmatu nodaļā, namu pārvaldē, apdrošināšanas sabiedrībās, komercinstitūcijās utt., kā arī attiecībās ar privātpersonām, ar visām tiesībām, kādas ar likumu piešķirtas man, vest sarunas, iesniegt un saņemt visus nepieciešamos dokumentus, tai skaitā iesniegumus, izziņas, līgumus, noslēgt un parakstīt attiecīgus līgumus, vienošanās, lauzt noslēgtos līgumus, vienošanās, veikt visus nepieciešamos maksājumus, visur, kur tas nepieciešams, manā vietā parakstīties un sakarā ar minēto nokārtot visas formalitātes, kuras saistītas ar dotā pilnvarojuma veikšanu. -/-

Apliecinu, ka atzīšu par pareizu un spēkā esošu visu, ko šīs pilnvaras ietvaros likumīgi izdarīs vai tiks izdarīt mana iepriekšminētā pilnvarniece. -/-

Šī pilnvara izdota bez pārpilnvarojuma tiesībām. -/-

Šī pilnvara ir spēkā bez termiņa ierobežojuma. -/-

 (paraksts)

**DRAUDZĪBAS IELA
OGRE, LV-5001**

Tālruņa Nr.

Rīgā
2007. gada 20. aprīlī

Par līguma noformēšanu

Godātais klient!

Atsaucoties uz Jūsu pieteikumu Nr. _____ tālruņa numura _____ (ierīkots DRAUDZĪBAS IELA OGRE, LV-5001) pārreģistrēšanai, nosūtām Jums pielikumu līgumam "Par elektronisko sakaru pakalpojumiem".

Lūdzam parakstīt līguma pielikuma veidlapas abus eksemplārus - **Jūsu parakstam ir jābūt ailē Abonents**. Aile *Lattelecom* pagaidām paliek tukša.

Lūdzu, noteikti aizpildiet līguma pielikuma ailes:

◆ **Rēķina piegādes veids** – piedāvājam Jums izvēlēties ērtāko rēķina saņemšanas veidu, tāpēc lūdzam ar krustiņu atzīmēt Jūsu izvēli.

◆ **Rēķina piegādes adrese** – lūdzu, norādiet precīzu pasta vai elektronisko adresi, kurā vēlaties saņemt rēķinus.

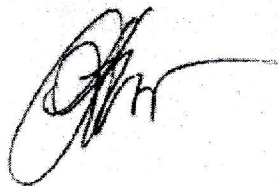
◆ **Piekrītu / nepiekrītu, ka abonentu sarakstos tiek publicēti personas dati par Abonentu** - ja vēlaties, lai Jūsu tālruņa numurs tiktu publicēts tālruņu katalogos un to varētu uzzināt *1188 uzziņu dienestā*, atzīmējiet ar krustiņu aili „Piekrītu”. Ja atzīmēsiet aili „Nepiekrītu”, informācija par Jums nebūs pieejama.

◆ **Piekrītu / nepiekrītu, ka personas dati par Abonentu tiek izmantoti komerciālos nolūkos** - ja vēlaties, lai pa pastu vai telefonu Jums tiktu piegādāta informācija par dažādu uzņēmumu precēm, pakalpojumiem, atlaižu kampaņām utt., atzīmējiet ar krustiņu aili „Piekrītu”. Ja atzīmēsiet aili „Nepiekrītu”, Jūsu personas dati netiks izmantoti šādas informācijas izsūtīšanai.

Pēc tam veidlapas abus eksemplārus ielieciet pievienotajā aploksnē, pievienojot iepriekšējā abonenta rakstisku atteikumu no tālruņa līnijas 65067336 (iepriekšējā abonenta nāves gadījumā – miršanas apliecības kopiju), un nosūtiet līdz **09.05.2007** uzņēmumam *Lattelecom*. Par pasta sūtījumu nav jāmaksā.

Kad saņemsim parakstītos dokumentus, līguma "Par elektronisko sakaru pakalpojumiem" pielikumu parakstīs arī *Lattelecom* pārstāvis, un vienu eksemplāru ar abiem parakstiem nosūtīsim Jums.

Ja nenosūtīsiet minētos dokumentus līdz norādītajam datumam, telekomunikāciju pakalpojumus Jums vairs nebūs iespējams saņemt. Ja Jums ir jautājumi, zvaniet bez maksas *Lattelecom* Klientu apkalpošanas dienestam pa tālruni **800 8040**. Klientu apkalpošanas dienests strādā visu diennakti.

Kerli Gabriloviča
Klientu apkalpošanas daļas
direktora pienākumu izpildītāja